

Στο τεύχος του Άρδην 115, αποφασίσαμε να επανέλθουμε στο Μακεδονικό, ως το μείζον ζήτημα της τελευταίας διετίας. Η εκτενής μελέτη του Γιώργου Καραμπελιά, (μέρος υπό επεξεργασία δοκιμίου του για τη σχέση Αριστεράς και εθνικού ζητήματος στην Ελλάδα) στόχο έχει να θέσει το μακεδονικό ζήτημα όχι στο γενικό ιστορικό ή γεωπολιτικό του πλαίσιο –αυτό επιχειρήθηκε στο τεύχος 110 (Οκτ.-Δεκ. 2017)–, αλλά να εξετάσει λεπτομερώς την ιδιαίτερη σχέση της ελληνικής Αριστεράς με το ζήτημα, στην ιστορική διαδρομή του εικοστού αιώνα. Το αφιέρωμα συμπληρώνεται με ένα εκτενές «σχόλιο»-κείμενο του Δαμιανού Βασιλειάδη για την εσώτερη διαλεκτική της σχέσης σταλινικής καθοδήγησης κα ελληνικής Αριστεράς.

Ο Γιώργος Καραμπελιάς υπογραμμίζει, αρχικώς, τις γεωπολιτικές ιδεοληψίες του «μακεδονισμού» της Αριστεράς ως του «τελευταίου συνόρου» που ορίζει την ταυτότητα της. Στη συνέχεια εξετάζει την εθνογένεση των «Μακεδόνων» ως προϊόν του ρωσοβουλγαρικού πανσλαβισμού, που εν συνεχεία μεταβιβάστηκε στη ρητορική της Σοβιετικής Ένωσης, εξού και η επιβολή του «μακεδονισμού» στην ηγεσία του νεοσύστατου ΚΚΕ. Μελετά την εξέλιξη των θέσεων του ΚΚΕ κατά την περίοδο της Αντίστασης και του Εμφυλίου· τέλος, εντάσσει την αναζωπύρωση του «μακεδονισμού» στα πλαίσια της κυριαρχίας της αναθεωρητικής διανοήσης μετά το 1990, η οποία και θα προετοιμάσει το έδαφος για την υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών από ένα κόμμα της εθνομηδενιστικής Αριστεράς.

Ο Δαμιανός Βασιλειάδης, από τη πλευρά του, μελετά την αποδοχή του Μακεδονισμού από την ελληνική Αριστερά ως συνέπεια των ψυχολογικών και ιδεολογικών μηχανισμών υποταγής της στα κελεύσματα του σταλινισμού.

Τα κείμενα που ακολουθούν ευχόμαστε να αποδεσμεύσουν τους αναγνώστες μας από τις όποιες ιδεοληψίες στην προσέγγιση του «μακεδονικού» και κυρίως να δώσουν επιχειρήματα προκειμένου να απαντηθεί επί της ουσίας η έωλη και εμπαιθής ρητορική του «μακεδονισμού».

ένθετο του περιοδικού άρδην, τεύχος 115, Μάρτιος-Ιούνιος 2019

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ
ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Το Μακεδονικό ζήτημα και η ελληνική Αριστερά

Όσοι προερχόμαστε από την ελληνική Αριστερά υποχρεωθήκαμε να διατρέξουμε έναν μακρύ και δύσβατο δρόμο για να απελευθερωθούμε από τις ιδεοληψίες και το βάρος λέξεων και ιδεολογημάτων που είχαν καθορίσει τόσο την ιστορική Αριστερά όσο και τον μαρξισμό ως την ηγεμονική της εκδοχή. Και αυτό γιατί θα έπρεπε να αποτινάξουμε από πάνω μας ένα διπλό βάρος. Αρχικώς το βάρος του μαρξιστικού μονοδιάστατου σύμπαντος – όλες οι αντιθέσεις, άνθρωπος-φύση, ανθρώπινη φύση-κοινωνία, άνδρας-γυναίκα, εθνικές και εθνοτικές ταυτότητες, κ.λπ. κ.λπ., ανάγονται τελικώς σε μία και μοναδική αντίθεση, την ταξική, και αποτελούν απλά υποπαράγωγά της. Δεύτερον, ως Έλληνες αριστεροί, επικαθοριζόμενοι από την κυρίαρχη στην ελληνική Αριστερά κομμουνιστική παράδοση, θα έπρεπε να απαλλαγούμε από μια βαθιά ριζωμένη προκατάληψη απέναντι στον ελληνισμό και το ελληνικό έθνος, προκατάληψη που δεν σφράγισε μόνο τη σκέψη των ιδρυτών της κομμουνιστικής Αριστεράς – των Μαρξ, Ένγκελς, Λένιν¹ – αλλά και την ελληνική μαρξιστική και κομμουνιστική παράδοση. Μια παράδοση που οικοδομήθηκε, από τους Βαλκανικούς πολέμους και εφεξής, σε ευθεία αντιπαράθεση όχι μόνο με τους αγώνες του ελληνικού έθνους για την εθνική-κρατική του ολοκλήρωση αλλά και με τα ίδια τα στοιχεία που συγκροτούν την ελληνική εθνική ιδιοπροσωπία.

¹ Βλ. K. Marx - Fr. Engels [Π. Κονδύλης (εισαγ. επιμ.)], *Η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ανατολικό Ζήτημα*, Γνώση, Αθήνα 1985· Γ. Καραμπελιάς, «Επίμετρο II – Η Οκτωβριανή Επανάσταση και η Ελλάδα», στο Κ. Παπαϊωάννου, *Η γένεση του ολοκληρωτισμού*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 2018, σσ. 589-596.

Το τελευταίο σύνορο

Του Γιώργου Καραμπελιά

Ετσι, το νεοσύστατο ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα θα χαρακτηρίσει «ιμπεριαλιστική-επεκτατική» τόσο την προσπάθεια απελευθέρωσης των Ελλήνων της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης όσο και της ίδιας της Μακεδονίας. Εξ ου και η συμπάραταξη με τους βασιλικούς, το 1920, και η υποταγή στον βουλγαρικό επεκτατισμό, από το 1924 και μετά – με τη διεκδίκηση της ανεξάρτητης Μακεδονίας και Θράκης – και στο σταλινο-τιτοϊκό μακεδονικό ανοσιούργημα στη συνέχεια. Ο χαρακτηρισμός της προσπάθειας των Ελλήνων, να απελευθερώσουν τα σκλαβωμένα εδάφη του έθνους τους, ως «ιμπεριαλιστικής-επεκτατικής» είχε ως ιδεολογικό προαπαιτούμενο και συνέπεια την **απόρριψη της ελληνικής διαχρονίας** και της ιστορικότητας του ελληνικού έθνους, καθώς και την απέχθεια για «τα ιερά και τα όσια» αυτού του έθνους. Διότι, όντως, εάν το ελληνικό έθνος είναι ένα πρόσφατο ιστορικό δημιούργημα, τότε οι εκατοντάδες χιλιάδες μουσουλμάνοι που κατοικούσαν στη Μακεδονία, πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών, ήταν εξ ίσου «νόμιμοι» ιδιοκτήτες της Μακεδονίας με τους Έλληνες, πόσο μάλλον οι Βούλγαροι. Η Θεσσαλονίκη, έτσι, δεν ήταν μια ιστορική πόλη, που γνώρισε δύο μεγάλες περιόδους «εκκαθάρισης» του ελληνικού πληθυσμού, μετά το 1432 και εκ νέου μετά την επανάσταση του 1821, αλλά απλώς μια πόλη όπου οι Έλληνες μειοψηφούσαν έναντι των Εβραίων και των Τούρκων και την οποία «εξελλήνισε» το ελληνικό κράτος μαζί με την υπόλοιπη Μακεδονία, με ένα είδος ιμπεριαλιστικής εθνοκάθαρσης. Όσο δε για την Κωνσταντινούπολη, ελληνική πόλη για χιλιάδες χρόνια (από τον 7^ο π.Χ. αιώνα), με ακμαίους ελ-

ληνικούς πληθυσμούς μέχρι τη δεκαετία του 1960, η διεκδίκηση της από τους Έλληνες «εθνικιστές», δηλαδή τον ελληνικό λαό, αποτελούσε το *summit* του ιμπεριαλιστικού «μεγαλο-ιδεατισμού». Σε τέτοιο βαθμό έφτανε η στρέβλωση του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος ώστε το νεοσύστατο Κ.Κ. Κύπρου θα χαρακτηρίζει σοβινιστικό αίτημα την ένωση της μεγαλονήσου με την ιμπεριαλιστική Ελλάδα²! Όσο για την ορθοδοξία, αυτή δεν ήταν η κατ' εσοχήν αντιστασιακή ιδεολογία ενός έθνους που επί οκτώ αιώνες πάλευε για να επιβεβαιώσει την ύπαρξή του, αλλά μια «σκοταδιστική», «μεσαιωνική» και «φωτοσβεστική» εξαπάτηση του λαού. Αυτή η ιδεολογική εθνομηδενιστική βουλγκάτα αποτελούσε το ιδεολογικό υπόστρωμα πάνω στο οποίο οικοδομήθηκε η κυρίαρχη αριστερή ιδεολογία στην Ελλάδα.

Και μόνο οι εθνικοαπελευθερωτικοί και πατριωτικοί αγώνες στους οποίους συμμετείχε η ελληνική κομμουνιστική Αριστερά προσέφεραν μία βάση για να μετριάζεται το κατ' εσοχήν εθνομηδενιστικό της αφήγημα, επιτρέποντας τη σύνδεσή της με τις ευρύτερες λαϊκές μάζες, ενσωματώνοντας μερικά από τα πιο ανιδιοτελή και κάποτε ηρωικά στοιχεία του ελληνικού λαού, που εκφράστηκαν μέσα από τις γραμμές αυτής της Αριστεράς. Εξάλλου, αυτό κατέστη δυνατό διότι, στη διάρκεια του πολέμου, η κομμουνιστική ηγεσία συναίνεσε ή και πρωτοστάτησε

² Βλ. Γιώργος Καμψάκης, *Η Αριστερά στη Σύγχρονη Κυπριακή Ιστορία*, Λευκωσία 2016, σσ. 135-140· Παύλος Μ. Διγκλής, *Πικρές Αλήθειες, Κυπριακό 1878-2004*, Ταμσός, Αθήνα 2006, σ. 46· Εφ. Πυρσός, 5 Μαΐου 1923· Γ. Καραμπελιάς, «Επίμετρο II – Η Οκτωβριανή Επανάσταση και η Ελλάδα», *ό.π.*, σσ. 605-608.

Ενώ η επίσημη γραμμή του ΚΚΕ, μέχρι τουλάχιστον το 1934 –και εκ νέου κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου–, ήταν η υποστήριξη της «ανεξάρτητης Μακεδονίας», το ΕΑΜ ήταν εκείνο που πρωτοστάτησε στις μεγάλες πατριωτικές κινητοποιήσεις του 1943 ενάντια στον εκβουλγαρισμό της Δυτικής Μακεδονίας, ενώ η πλειοψηφία των «αστικών» δυνάμεων ποιούσε την νήσσα επί του θέματος!

στην οργάνωση του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, δοθέντος ότι αυτός εντασσόταν στα πλαίσια του παγκόσμιου αντιφασιστικού μετώπου στο οποίο συμμετείχε και η Σοβιετική Ένωση. Και αργότερα πάλι, η ηγεσία της Αριστεράς στήριξε στην Ελλάδα τον κυπριακό αντιαποικιακό αγώνα, μια και αυτός εντασσόταν στη διεθνή στρατηγική της σοβιετικής πατρίδας ενάντια στους νατοϊκούς Εγγλέζους αποικιοκράτες. Έτσι μπόρεσε να δημιουργηθεί το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, ή κατέστη δυνατό ο Άρης Βελουχιώτης να αναδειχθεί σε πρωτοκαπετάνιο του αγώνα. Θα λέγαμε πως οι αριστεροί αγωνιστές, μέσα σε συνθήκες που δεν προσφερόταν κάποιο άλλο πολιτικό όχημα, **χρησιμοποίησαν** το ΚΚΕ και την επίσημη Αριστερά ως **όχημα** για να εκφράσουν την εθνικοαπελευθερωτική οπτική τους, **παρά** την κυρίαρχη ιδεολογία του Κόμματος! Αυτό το τόσο αντιφατικό γεγονός δημιουργούσε εξάλλου μια μόνιμη ένταση ανάμεσα στα μέλη του κινήματος και τη «γραμμή» της ηγεσίας, με πιο χαρακτηριστική περίπτωση τις διαρκείς συγκρούσεις του Άρη Βελουχιώτη με την κομματική ηγεσία.

Σε ό,τι αφορά στο «μακεδονικό», ενώ η επίσημη γραμμή του κόμματος, μέχρι τουλάχιστον το 1934 –και εκ νέου κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου–, ήταν η υποστήριξη της «ανεξάρτητης Μακεδονίας» (βουλγαρικής ή τιτοϊκής κοπής, κατά περίπτωση), το ΕΑΜ ήταν εκείνο που πρωτοστάτησε στις μεγάλες πατριωτικές κινητοποιήσεις του 1943 ενάντια στον εκβουλγαρισμό της Δυτικής Μακεδονίας, ενώ η πλειοψηφία των «αστικών» δυνάμεων ποιούσε την νήσσα επί του θέματος! Το εθνικοαπελευθερωτικό δυναμικό εκφράστηκε τελικά μέσα από τις γραμμές ενός κόμματος εθνομηδενιστικού, στον ιδεολογικό του πυρήνα, και ταυτόχρονα αγωνιστικού και λαϊκού! Και κάτι ανάλο-

γο θα συμβεί με το Κυπριακό. Παρότι η κυπριακή Αριστερά απείχε από τον αντιαποικιακό αγώνα, η αριστερή φοιτητική και μαθητική νεολαία της Ελλάδας θα πρωτοστατεί στις κινητοποιήσεις υπέρ της ΕΟΚΑ και θα διαμορφωθεί ιδεολογικά μέσα από αυτές, με οργανωτικό όχημα τη νεολαία της ΕΔΑ.

Αυτή η αντίφαση ανάμεσα σε μια ιδεολογία θεμελιωδώς εθνομηδενιστική, η οποία χαρακτηρίζει το ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα, και την πραγματικότητα των αγώνων μιας χώρας όπου τα εθνικοαπελευθερωτικά χαρακτηριστικά υπήρξαν κυρίαρχα, αποτελεί και εκείνον τον παράγοντα που τόσο συχνά, και για πολλούς ανθρώπους, συσκοτίζει την πραγματικότητα. Ταυτόχρονα, δε, εμποδίζει πολλούς καλοπροαίρετους ανθρώπους της Αριστεράς να κατανοήσουν τη βαθύτερη υφή του προβλήματος που αντιμετωπίζουν. Το γεγονός, δηλαδή, ότι η αποκάλυψη των σωτηριολογικών/ολοκληρωτικών χαρακτηριστικών του μαρξισμού ως ιδεολογίας, και ακόμα περισσότερο της εθνομηδενιστικής υφής του ελληνικού μαρξισμού/κομμουνισμού δεν αναιρεί ούτε ακυρώνει τη σημασία των κοινωνικών και εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων στους οποίους συμμετείχαν οι Έλληνες αριστεροί. Εξηγεί απλώς την αδυναμία τους να έχουν μια ολοκληρωμένη και συνεκτική στάση απέναντι στα μεγάλα ιδεολογικά και πολιτικά προβλήματα που αντιμετωπίζαν. Το αποτέλεσμα αυτής της βαθύτατης σύγχυσης («και το κόμμα με τραβάει από το μανίκι») ήταν και είναι πως την κριτική στην πολιτική της ελληνικής Αριστεράς πολλοί την εξελάμβαναν ως «αποστασία». Κάποιοι από αυτούς αποφάσισαν να πετάξουν το μωρό μαζί με τα απόβρα του μπάνιου και να προσχωρήσουν σε μια απλή αποδοχή μιας άλλης συμμετρικής και εξ ίσου ολοκληρωτικής φενά-

κης, της νεοφιλελεύθερης, που, σε αντίθεση με την απόλυτη υποταγή του ατόμου στην κοινότητα που σαλπίζει ο μαρξισμός, υποστηρίζει την ολοκληρωτική άρνηση της κοινότητας, όπως συνέβη με πολλούς «αποστάτες» του μαρξισμού στο παρελθόν. Άλλοι δε, όπερ και το συνηθέστερο, αυτοεγκλωβίζονται σε μια ενοχική και αντιφατική πρόσδεση στα ιδεολογήματα και την ηγεσία της Αριστεράς, παρότι, στην πολιτική και ιδεολογική καθημερινότητά τους, συχνότατα τα απορρίπτουν. Γι' αυτό εξ άλλου ένα μεγάλο μέρος της λαϊκής και εαμικής Αριστεράς στην Ελλάδα θα έλθει σε σύγκρουση με –ή τουλάχιστον δεν θα ακολουθήσει– την επίσημη ηγεσία της και τα ιδεολογήματα της μαρξιστικής βουλγκάτας. Αυτό θα συμβεί το 1946, όταν η ηγεσία της κομμουνιστικής Αριστεράς θα επιλέξει τον δρόμο του Εμφυλίου, στον οποίο δεν θα την ακολουθήσει το μεγαλύτερο μέρος των εαμικών μαζών. Ή όταν θα συνεχίζει να αποδέχεται τη λαϊκή θρησκευτικότητα, συστατική της ελληνικής ιδιοπροσωπίας, σε αντίθεση με το αντιορθόδοξο μένος της επίσημης αριστερής ιδεολογίας. Οι αριστερές μάζες, μετά τον εμφύλιο, θα στηρίξουν, στην πλειοψηφία τους, αρχικώς τον Πλαστήρα, εν συνεχεία τον Γεώργιο Παπανδρέου και ακόμα περισσότερο τον Ανδρέα Παπανδρέου και το ΠΑΣΟΚ, που επιχειρούσε να δημιουργήσει μια «νέα Αριστερά», σπάζοντας την ηγεμονία της κομμουνιστικής παράδοσης στην Ελλάδα.

Εκεί όπου αυτή η αντίφαση, αλλά και η βαθύτατη επίδραση της εθνομηδενιστικής κομμουνιστικής αντίληψης, ήταν η ισχυρότερη είναι ακριβώς το μακεδονικό ζήτημα. Εδώ, η κομμουνιστική Αριστερά όχι μόνο υπερέβη εαυτήν, φθάνοντας στα όρια της εθνικής μειοδοσίας, αλλά παράδοξως επηρέασε σε βάθος τη συνολική εθνική ιδεολογία.

Ρώσοι και Βούλγαροι επινοούν τη «Μακεδονία»

Το σλαβικό αρχικώς και εν συνεχεία τριτοδιεθνιστικό αφήγημα για το Μακεδονικό Ζήτημα επιμένει σε μια «Μακεδονία» που δεν περιορίζεται στην ιστορική μακεδονική περιοχή, αλλά συμπεριλαμβάνει μια γεωγραφική περιοχή πολύ μεγαλύτερη, πάνω στην οποία εδράζεται και η αντίληψη για περισσότερες της μίας «Μακεδονίες». Αυτή η νέα αντίληψη για τη Μακεδονία υπήρχε σε ένα βαθμό και κατά τον 19^ο αιώνα αλλά εδραιώθηκε και κυριάρχησε μετά τους βαλκανικούς πολέμους και κυρίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όπως γράφει και ο Douglas Dakin:

Στις αρχές του (20^{ου}) αιώνα, ο όρος «Μακεδονία» υποδήλωνε συνήθως τα τρία τουρκικά βιλαέτια ή επαρχίες, της Θεσσαλονίκης, του Μοναστηριού και του Κοσόβου. Αυστηρότερα αναφερόταν στο βιλαέτι της Θεσσαλονίκης και εκείνα τα τμήματα των βιλαετίων του Μοναστηριού και του Κοσόβου στα οποία, το 1902, διόρισε η οθωμανική διοίκηση έναν Γενικό Επιθεωρητή για να εφαρμόσει ένα μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα. Δεν υπήρχε κάποιος άλλος κοινά αποδεκτός ορισμός της Μακεδονίας. Κατά τη σύγχρονη περίοδο, η Μακεδονία δεν αποτελούσε ποτέ μια φυλε-

τική ή πολιτική ενότητα και πριν από το 1902 δεν αντιμετωπιζόταν ποτέ και ως διοικητική ενότητα.... Η περιοχή δεν αποτελούσε ποτέ μια «φυσική περιοχή» με την γενικότερα αποδεκτή έννοια του όρου³.

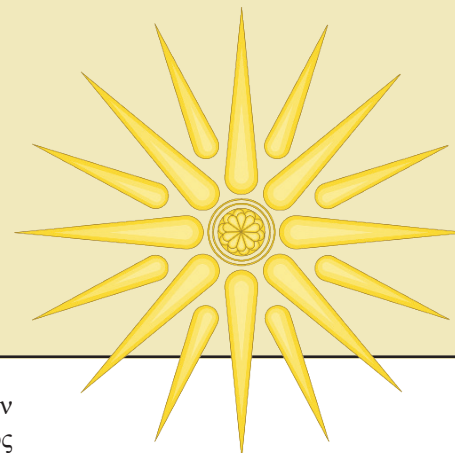
Τωόντι, κατά στην πρώτη περίοδο της μεγάλης διαμάχης, κυρίως μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων κατά τον 19^ο και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η διαμάχη αυτή αφορούσε την περιοχή της ιστορικής Μακεδονίας που, κατά 90%, ανήκει σήμερα στο ελληνικό κράτος (δεν έχουν συμπεριληφθεί μόνο η περιοχή του Μοναστηριού, η Στρώμνιτσα, το Πετρίτσι και ορισμένες ακόμα μικρές πόλεις). Και προφανώς η αντιπαράθεση Ελλήνων και Βουλγάρων δεν αφορούσε τα Σκόπια, τα οποία είχαν πλειοψηφικά σλαβικό βουλγαρόφωνο πληθυσμό, αλλά κατ'εξοχήν τη νότια και «μεσαιά» οθωμανική ζώνη. Εδώ συγκαταίκοι ελληνικοί (ελληνόφωνοι και σλαβόφωνοι), τουρκικοί και σλαβικοί, κυρίως βουλγαρικοί, ή έστω βουλγαρόφωνες, πληθυσμοί, μαζί με πολλούς Βλάχους, Σαρακατσάνους, Αλβανούς, και Εβραίους. Και καθώς, μετά τον Κριμαϊκό Πόλεμο, η ρωσική πολιτική εγκαταλείπει την αναφορά στους ορθόδοξους πληθυσμούς των Βαλκανίων και προσανατολίζεται κατ'εξοχήν προς τους σλαβικούς πληθυσμούς και μόνο, ιδιαίτερα τους Βουλγάρους, στους οποίους μάλιστα προ-

³ Douglas Dakin, *The Greek Struggle In Macedonia 1897-1913*, IMXA, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 3.

σπαθεί να εμφυσήσει και μια ισχυρή εθνική σλαβική συνείδηση, ενισχύεται ταχύτατα ο βουλγαρικός εθνικισμός. Οι Βούλγαροι, μετά τη συντριπτική ήττα της Τουρκίας, στον ρωσο-τουρκικό πόλεμο και τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, το 1878, και εκείνη του Βερολίνου που ακολούθησε, όχι μόνο θα κατορθώσουν να αποκτήσουν δύο βουλγαρικά ημιавтоνομα κράτη (τα πριγκιπάτα της Βουλγαρίας και της Ανατολικής Ρωμυλίας) αλλά θα εγκαινιάσουν έναν ανελέητο αγώνα για να υπερακοντίσουν την πλειοψηφική ελληνική επιρροή στα εδάφη της ιστορικής Μακεδονίας.

Το «Μακεδονικό Ζήτημα», σε αυτή την πρώτη περίοδο, αφορούσε λοιπόν την απόπειρα των Βουλγάρων να επικρατήσουν, μετά την Ανατολική Ρωμυλία (όπου ήδη είχαν επιδοθεί σε διώξεις του ελληνικού πληθυσμού στη Φιλιπούπολη τον Πύργο και αλλού), και στη Μακεδονία και έτσι να διασφαλίσουν στην πράξη αυτά που είχαν χάσει μετά τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, αποκτώντας και την πολυπόθητη έξοδο στο Αιγαίο. Επειδή όμως οι Βούλγαροι αποτελούσαν μειοψηφία στην ιστορική Μακεδονία, όπου οι μεγαλύτερες εθνικές και θρησκευτικές ομάδες ήταν οι πατριαρχικοί Έλληνες (ελληνόφωνοι και σλαβόφωνοι) και οι μουσουλμάνοι (Τούρκοι και Αλβανοί κυρίως), επινόησαν, κυριολεκτικώς, το «μακεδονικό ζήτημα». Δηλαδή, ανέπτυξαν μια στρατηγική σύμφωνα με την οποία οι «Μακεδόνες», δη-

λαδή οι Έλληνες, μουσουλμάνοι, Σλάβοι, Εβραίοι κ.λπ., κάτοικοι της Μακεδονίας, θα έπρεπε να ενωθούν σε έναν κοινό αγώνα για να απελευθερωθούν από την οθωμανική κυριαρχία και να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο πολυεθνικό μακεδονικό κράτος. Το ανεξάρτητο μακεδονικό κράτος αποτελούσε εκείνη την περίοδο το όχημα του βουλγαρικού εθνικισμού, διότι μέσω αυτού επλήττοντο οι δύο κυρίαρχες εθνικές ομάδες της Μακεδονίας. Αρχικώς οι Οθωμανοί Τούρκοι και οι μουσουλμάνοι Αλβανοί, που κυριαρχούσαν στρατιωτικά και πολιτικά και προφανώς δεν επιθυμούσαν την αποκοπή της Μακεδονίας από την οθωμανική Αυτοκρατορία, και κατά δεύτερο λόγο οι Έλληνες – ενώ αποκρούονταν και οι σερβικές διεκδικήσεις που χαρακτήριζαν τους Σλάβους της περιοχής ως παλαιοσέρβους ή «νοτιο-σέρβους». Όσο για τους Έλληνες, αυτοί, παρότι «ραγιάδες», κυριαρχούσαν πολιτιστικά και οικονομικά στη Μακεδονία – έχοντας στις αποσκευές τους και την μακρόχρονη ιστορική τους παρουσία σε αυτή–, και προφανώς δεν επιθυμούσαν τη δημιουργία κάποιου ανεξάρτητου μακεδονικού κράτους αλλά την ένωσή τους με το ελληνικό κράτος. Εξάλλου, ένα μεγάλο μέρος των σλαβόφωνων της περιοχής είχε ελληνική εθνική συνείδηση και συντάχθηκε με το πατριαρχείο και τους Έλληνες στον μακεδονικό αγώνα (οι περιβόητοι «γραικομάνοι», όπως τους αποκαλούσαν οι Βούλγαροι) ενώ και το σλαβικό ιδί-

Ο μακεδονισμός υπήρξε το στρατήγημα μιας μειονοτικής εθνοτικής ομάδας, στο εσωτερικό της ιστορικής Μακεδονίας, ώστε να επικρατήσει έναντι των κυρίαρχων εθνικών ομάδων, των Τούρκων και των Ελλήνων.

ωμα που χρησιμοποιούσαν περιλάμβανε μεγάλο αριθμό ελληνικών λέξεων, καταδεικνύοντας τη συνάφεια των διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων και ενίοτε την ίδια την εθνοτική προέλευση ενός μεγάλου μέρους αυτού του πληθυσμού.

Δηλαδή, ο μακεδονισμός υπήρξε το στρατήγημα μιας μειονοτικής εθνοτικής ομάδας, στο εσωτερικό της ιστορικής Μακεδονίας, ώστε να επικρατήσει έναντι των κυρίαρχων εθνικών ομάδων, των Τούρκων και των Ελλήνων. Γι' αυτό και οι λεγόμενες μακεδονικές οργανώσεις (η εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση και η «εξωτερική», που υποστήριζε μέχρι τέλους τη βουλγαρική ταυτότητα των σλαβοφώ-

νων, οι λεγόμενοι Βερχοβι-στές) δεν εμφανίζονται αρχικά ως βουλγαρικές οργανώσεις, παρότι η έδρα τους βρίσκεται στη Βουλγαρία, και προσπαθούν να ενσωματώσουν στο εσωτερικό τους όχι μόνο τους Σλάβους αλλά και Έλληνες αγρότες, ιδιαίτερα τους σλαβόφωνους ελληνικής συνείδησης Μακεδόνες. Ο υπολογισμός των Βουλγάρων μακεδονιστών, βάσιμος σε μεγάλο βαθμό, ήταν πως, εάν η Μακεδονία αποκοβόταν τόσο από την οθωμανική Αυτοκρατορία όσο και από τον ελληνισμό και το Πατριαρχείο (εξ ου και η δημιουργία της βουλγαρικής Εξαρχίας το 1870), θα μπορούσε να αποτελέσει, τουλάχιστον σε μια πρώτη περίοδο, έναν χώρο δικδικήσιμο από τη Βουλγα-

ρία, όπως είχε συμβεί με την Ανατολική Ρωμυλία. Για τους Βουλγάρους, λοιπόν, τότε, όπως και σήμερα, δεν υπήρχε ένα μακεδονικό «έθνος», αλλά μόνο, a termine, ένας μακεδονικός «λαός», με πολυεθνοτικά χαρακτηριστικά, δηλαδή οι κάτοικοι της Μακεδονίας, όπου κατ' αυτούς κυριαρχούσαν οι Βούλγαροι. Προφανώς δε, για να ενισχύσουν τη σλαβική συνιστώσα της μακεδονικής περιοχής, έτειναν να επεκτείνουν όσο το δυνατόν περισσότερο τη μακεδονική επικράτεια, ώστε να συμπεριλάβει όλα τα βόρεια, κατεχόμενα ακόμα από τους Οθωμανούς, εδάφη των Βαλκανίων, έστω και εάν τα Σκόπια π.χ. ήταν πρωτεύουσα του Κοσόβου. Πάντως, σε όλη αυτή την ιστορική περίο-

δο, καθώς οι Έλληνες θα αρχίσουν να αντιδρούν απέναντι στα βουλγαρικά σχέδια και θα αρχίσει ο Μακεδονικός Αγώνας, η μακεδονική διαμάχη θα αφορά κατ' εξοχήν την αντίθεση Ελλήνων και Βουλγάρων, με επίδικο αντικείμενο και βασικό χώρο αντιπαράθεσης την ιστορική Μακεδονία. Εξάλλου, παράλληλα, θα αρχίσουν και οι Σέρβοι να παρεμβαίνουν όλο και πιο ενεργά στη διαμάχη, υποστηρίζοντας πως οι Σλάβοι της ευρύτερης μακεδονικής περιοχής ήταν στην πραγματικότητα μια «παλαιοσερβική» ή «νοτιοσερβική» κοινότητα η οποία δεν είχε σχέση με τους Βουλγάρους «που αποτελούσαν ένα ταταρικό φύλο».

«Αδελφσύνη, Ελευθερία, Ισότητα». Προπαγανδιστική αφίσα της βουλγαρικής οργάνωσης ΕΜΕΟ.

Η γένεση των «Σλαβομακεδόνων» ως έθνους

Οι υποστηρικτές μιας αυτόνομης σλαβομακεδονικής εθνότητας, σε αυτή την πρώτη περίοδο, ήταν ιδιαίτερα λιγοστοί και θα αρχίσουν να ακούγονται για πρώτη φορά μετά την αποτυχία της βουλγαρόφωτης εξέγερσης του Ήλιντεν. Τότε –αμέσως μετά–, τον Δεκέμβριο του 1903, εκδόθηκε, από τον Κρίστε Μισίρκωφ, το θεωρούμενο ως μανιφέστο των Σλαβομακεδόνων βιβλίο, *Μακεδονικές υποθέσεις* (*Za makedonkite raboti*)⁴, που υποστήριζε την ανάγκη να διαμορφωθεί μια ενιαία σλαβική μακεδονική γλώσσα. Μεταξύ άλλων, ο Μισίρκωφ υποστηρίζει πως οι Σλαβομακεδόνες κινδυνεύουν να πέσουν θύματα του ανταγωνισμού των Βουλγάρων,

των Σέρβων και των Ελλήνων και, επομένως, θα πρέπει να συγκροτήσουν μια αυτόνομη ταυτότητα, έστω και αν αυτή δεν είχε προϋπάρξει στο παρελθόν.

Απέναντι σε εκείνους που υποστηρίζουν πως «η Μακεδονία δεν αποτελεί ενιαίο γεωγραφικό εθνικό ή ιστορικό σύνολο» και δεν έχει επιδράσει στις τύχες των γειτονικών λαών, «αλλά υπήρξε η αρένα της πολιτικής και πολιτιστικής πάλης ανάμεσα στα διάφορα βαλκανικά έθνη», ο Μισίρκωφ απαντά με το αφοπλιστικό επιχείρημα πως «κάτι που δεν υπήρξε στο παρελθόν μπορεί κάλλιστα να εμφανιστεί αργότερα, αν υπάρξουν οι κατάλληλες ιστορικές συνθήκες»⁵! Και συνεχίζει:

⁴ Κρίστε Μισίρκωφ, *Μακεδονικές υποθέσεις*, εκδ. Πετσιβάς, Αθήνα 2003.

⁵ Κρίστε Μισίρκωφ, *ό.π.*, σ. 130. Βλ. και Σπυρίδων Σφέτας, *Η διαμόρφωση της Σλαβομακεδονικής ταυτότητας*, Βάνιας,

...Το όνομα “Μακεδόνας” χρησιμοποιήθηκε πρώτα από τους σλάβους Μακεδόνες ως γεωγραφικός όρος για να δηλώσουν την καταγωγή τους. Είναι μάλιστα πολύ γνωστό ανάμεσά τους και όλοι τους το χρησιμοποιούν για να αυτοπροσδιορίζονται. Ένα πράγμα είναι σίγουρο: ακόμα και ο σχηματισμός των εθνοτήτων είναι μια μηχανική πολιτική διαδικασία, άρα υπάρχουν όλες οι προϋποθέσεις ώστε η Μακεδονία να εξελιχθεί σε μια ανεξάρτητη εθνογραφική περιοχή...⁶

Τόσο ασθενείς ήταν, τότε ακόμα, οι προϋποθέσεις της ύπαρξης αυτού του νεόκοπου «έθνους», ώστε ο ίδιος ο Μισίρκωφ, λίγα χρόνια αργότερα, το 1907, επέστρεψε στον βουλγαρισμό, ενώ το 1919, μετά τη νέα ήττα της Βουλγαρίας στον πόλεμο, έγινε και πάλι για μικρό διάστημα, μακεδονιστής⁷! Δηλαδή, ο μακεδονισμός του ίδιου του Μισίρκωφ εξαρτώνταν από τις διακυμάνσεις του «πολιτικού μηχανισμού». Ωστόσο, είχε επισημάνει ένα βασικό στοιχείο για τη δημιουργία νεόκοπων «εθνών», την κατασκευή τους από την πολιτική βούληση άλλων εθνών και δυνάμεων. Έτσι, κατά τον 20^ο αιώνα, θα δημιουργηθούν αρκετά «πολιτικά» έθνη, στην Αφρική, επί τη βάση του αποικιοκρατικού χωρισμού των αφρικανικών εδαφών. Στην περίπτωση των «Σλαβομακεδόνων», αυτό θα συμβεί κατ’ εξοχήν μέσα από τον ανταγωνισμό μεταξύ των Σέρβων και των Βουλγάρων. Η αδυναμία τόσο των μεν όσο και των δε, κυρίως των Βουλγάρων, να κυριαρχήσουν οριστικά πάνω σε αυτούς τους σλαβικούς πληθυσμούς, και επί πλέον ο ανταγωνισμός με την Ελλάδα, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για να αναδυθεί, σε ένα αυξανόμενο ποσοστό των Σλάβων της ευρύτερης Μακεδονίας, μια χωριστική ταυτότητα, την οποία αρχικώς ο Στάλιν και εν συνεχεία ο Τίτο, ως οι εμβρυοσουλκοί του, θα μεταβάλουν σε ένα χρήσιμο «πολιτικό έθνος». Όπως τόσο εύστοχα έγραφε ο Μισίρκωφ:

Έτσι το μακεδονικό Εθνικό Αναγεννησιακό Κίνημα αναπτύσσεται ως ιστορικό φαινόμενο με γερά θεμέλια και λαμπρό μέλλον και είναι ουσιαστικά απο-

τέλεσμα του ανταγωνισμού ανάμεσα στη Βουλγαρία και τη Σερβία πάνω στο Μακεδονικό Ζήτημα⁸.

Για να συγκεντρωθούν όμως όλες αυτές οι ευτυχείς προϋποθέσεις έπρεπε αρχικώς να αποτύχει η ενσωμάτωσή τους από τον βουλγαρισμό –την πρωιμότερη και ισχυρότερη σλαβική εθνική αναφορά των σλαβόφωνων πληθυσμών– και το μεγαλύτερο μέρος των σλαβικών πληθυσμών της περιοχής να παραμείνει εκτός του βουλγαρικού κράτους.

Και αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αδηφαγία και τα αλλεπάλληλα λάθη των Βουλγάρων ηγετών. Κατ’ αρχάς, μετά τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο, οι Βούλγαροι, θεωρώντας εαυτούς στρατιωτικά παντοδύναμους, δεν αρκέστηκαν στα εδαφικά κέρδη τα οποία είχαν αποκομίσει, καταλαμβάνοντας ένα μεγάλο μέρος της Μακεδονίας, μέχρι τη Χαλκιδική, καθώς και το σύνολο της δυτικής και της ανατολικής Θράκης, αλλά θέλησαν να αποσπάσουν από την Ελλάδα και τη Σερβία όλα τα εδάφη που είχε παραχωρήσει στους Βουλγάρους η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, καθώς και τη Θεσσαλονίκη.

Το αποτέλεσμα ήταν να στραφούν εναντίον της Βουλγαρίας όλες οι βαλκανικές χώρες (Ελλάδα, Σερβία, Ρουμανία), ακόμα και η Τουρκία, και η Βουλγαρία να συντριβεί κατά τον Β΄ Βαλκανικό πόλεμο, χάνοντας το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής Μακεδονίας, αλλά και την Ανατολική Θράκη, την οποία ανακατέλαβε η Τουρκία. Έτσι –εκτός από τη λεγόμενη «Μακεδονία του Πιρίν»–, η Σερβία κατέλαβε το μεγαλύτερο μέρος των σλαβικών οθωμανικών εδαφών, αλλά και ένα μέρος ελληνικών πόλεων (όπως το Μοναστήρι) τις οποίες ο Βενιζέλος παραχώρησε στη Σερβία, στα πλαίσια μιας πολιτικής εξουμηνισμού της, ώστε να επιτύχει την ενσωμάτωση της λοιπής Μακεδονίας στο ελληνικό κράτος.

Αμέσως μετά, η Βουλγαρία, ακολουθώντας αναθεωρητική πολιτική, συντάχθηκε με την Γερμανία και την οθωμανική Αυτοκρατορία, στη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, με συνέπεια να χάσει και την κατεχόμενη από αυτήν Δυτική Θράκη προς όφελος της Ελλάδας και προφανώς να παγιωθεί η σερβική κυριαρχία στη σημερινή περιοχή των Σκοπίων.

⁸ Κρ. Μισίρκωφ, *ό.π.*, σ. 127.

Θεσ/νίκη 2003, σσ. 73-74.

⁶ Κρ. Μισίρκωφ, *ό.π.*, σσ. 136-137. Σπ. Σφέτας, *ό.π.*, σ. 74.

⁷ Σπ. Σφέτας, *ό.π.*, σ. 86.

Η Κομμουνιστική Διεθνής υιοθετεί τον Μακεδονισμό

Θα ακολουθήσει μία περίοδος κατά την οποία, στην ηττημένη Βουλγαρία, θα ενισχυθούν οι τάσεις για μια «επαναστατική» επιστροφή του Μακεδονισμού στο προσκήνιο.

Η Κομμουνιστική Διεθνής θα επικρίνει μάλιστα το Βουλγαρικό Κομμουνιστικό Κόμμα ότι τήρησε στάση ουδετερότητας στην ανατροπή της Αγροτικής Κυβερνήσεως Σταμπουλίνσκου (9.6.1923), και ο Γραμματέας της Κομιντέρν, Καρλ Ράντεκ, θα διατυπώσει τη νέα «μακεδονική γραμμή» στη συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Διεθνούς, στις 12/13 Ιουνίου 1923, στη Μόσχα:

«Σε όλη τη σύγχρονη ιστορία της Βουλγαρίας το Μακεδονικό Ζήτημα παίζει ένα μεγάλο ρόλο. Η Μακεδονία, στην οποία ζουν χωρικοί, για τους οποίους είναι δύσκολο να λεχθεί αν είναι Σέρβοι ή Βούλγαροι, αποτελεί ένα παλαιό αντικείμενο διένεξης μεταξύ Βουλγαρίας και Σερβίας... Αυτές οι οργανώσεις (οι μακεδονικές) είναι από κοινωνική άποψη οργανώσεις μικρών και φτωχών χωρικών. Έχουν ένα επαναστατικό παρελθόν, έχουν αγωνιστεί εναντίον της κυριαρχίας των τούρκων γαιοκτημόνων, εναντίον της σερβικής μπουρζουαζίας, έχουν παράνομες επαναστατικές οργανώσεις. Υπάρχουν εδώ και καιρό συμπάθειες για τη ρωσική επανάσταση. Οι μακεδονικές οργανώσεις ήταν ένας κοινωνικός παράγοντας, με τον οποίο θα μπορούσαμε να συνδεθούμε... Το Κόμμα δεν έχει κάνει

τίποτα και είναι χαρακτηριστική η παραμέληση του Μακεδονικού ως ζητήματος τακτικής⁹.

Έτσι, αντί του όρου «βουλγαρικός λαός», όπως αναφερόταν σε προγενέστερες διακηρύξεις της Τρίτης Διεθνούς, εισάγεται, το 1923-24, ο όρος «μακεδονικός λαός», «μακεδονικός πληθυσμός, χωρίς διάκριση εθνότητας». Πρόθεση της Κ.Δ. ήταν όλες οι εθνότητες της Μακεδονίας να διαμορφώσουν μία γηγενή μακεδονική συνείδηση, ως ένας «λαός» από πολιτική άποψη, και να επιδιώκουν τη δημιουργία μίας «Ενιαίας και Ανεξάρτητης Μακεδονίας», για την υπονόμευση των βαλκανικών «αστικών» κρατών¹⁰. Έτσι, το ισχυρότατο Κ.Κ. Βουλγαρίας θα συμμαχήσει με την Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση(ΕΜΕΟ) και θα αποπειραθεί μάλιστα την επαναστατική ανατροπή της βουλγαρικής κυβέρνησης.

Εξάλλου, το ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν ιδιαίτερα ασθενές και εθεωρείτο αμελητέα ποσότητα ενώ αντίθετα εθεωρείτο άμεσα εφικτή μια επανάσταση στη Βουλγαρία¹¹, με τη συνεργασία των

Πρόθεση της Κ.Δ. ήταν όλες οι εθνότητες της Μακεδονίας να διαμορφώσουν μία γηγενή μακεδονική συνείδηση, ως ένας «λαός» από πολιτική άποψη, και να επιδιώκουν τη δημιουργία μίας «Ενιαίας και Ανεξάρτητης Μακεδονίας», για την υπονόμευση των βαλκανικών «αστικών» κρατών...

Βουλγάρων «Μακεδόων», η οποία θα πυροδοτούσε μια γενικευμένη έκρηξη στο σύνολο των Βαλκανίων. Συναφώς, η σοβιετική ηγεσία στήριζε ανοικτά τον «μακεδονισμό» των Βουλγάρων κομμουνιστών – που, με τον Μπλαγκόεφ, τον Δημητρώφ, τον Κολάρωφ, πρωταγωνιστούσαν στο στερέωμα του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος και συνοδοιπορούσαν με τους μπολσεβίκους ήδη από το 1914.

Το σχετικό εγχείρημα εμφανιζόταν, τουλάχιστον στη θεωρία, ως «αντισωβιετιστικό» και διεθνιστικό, διότι δεν προέβλεπε ενσωμάτωση στη Βουλγαρία αλλά τη συγκρότηση ενός νέου, ανεξάρτητου Μακεδονικού και Θρακικού κράτους – τουλάχιστον σε ό,τι αφορούσε τις διακηρυγμένες θέσεις της Κομμουνιστικής Διεθνούς και της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας. Άλλωστε, οι αποφάσεις των τελευταίων ήταν υποχρεωτικές για τα κομμουνιστικά κόμματα της περιοχής, που αποτελούσαν τμήματά τους, υποκείμενα στον «δημοκρατικό συγκεντρωτισμό»¹².

να, Αθήνα 1985, Μέρος IV, «1923, Το τέλος της παγκόσμιας επανάστασης, ο Βουλγαρικός Ιούνιος και ο Γερμανικός Οκτώβρης», σσ. 239-304· Joseph Rothschild, *The Communist Party of Bulgaria: Origins and Development 1883-1936*, Columbia UP, Νέα Υόρκη 1959.

¹² Οι αποφάσεις της Κ.Δ. δεν είχαν συμβουλευτικό χαρακτήρα, η Διεθνής ήταν το παγκόσμιο Κομμουνιστικό Κόμμα, και τα κατά τόπους εθνικά κόμματα ήταν υποχρεωμένα να εφαρμόζουν απαρέγκλιτα τις εντολές της. Η Κομιντέρν είχε το δικαίωμα να ορίζει ακόμα και την ηγεσία των κομμάτων, όπως έγινε και με τον Ζαχαριάδη. Ιδού πώς περιγράφει, στην ΚΟΜΕΠ, την ενθρόνιση του τελευταίου ο Μάκης Μαΐλης, υπεύθυνος ιστορίας της ΚΕ του ΚΚΕ: «Ο Νίκος Ζαχαριάδης ήταν ένας από την ομάδα των λεγόμενων Κούτβηδων (από τα αρχικά ΚΟΥΤΒ, δηλαδή Κομμουνιστικό Πανεπιστήμιο των Λαών της Ανατολής) που, το 1931, ήρθαν στην Ελλάδα από τη Μόσχα όπου σπούδαζαν για ν' αναλάβουν την ανασυγκρότηση της καθοδήγησης του ΚΚΕ. Τότε το Κόμμα μαστιζόταν από βαθιά

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κάτι ανάλογο θα συμβεί για ένα διάστημα με τον Τίτο, επίσης εμβληματική μορφή του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος, που επεδίωκε, με τη σύμφωνη γνώμη του Στάλιν και του Δημητρώφ, να ενώσει τα Βαλκάνια –και την ενιαία «Μακεδονία»– σε μια Σοσιαλιστική Βαλκανική Ομοσπονδία. Και προφανώς, μια πιθανή έξοδος στη Θεσσαλονίκη θα ήταν καλοδεχόμενη. Η δε Ελλάδα, σύμφωνα με την λογική της Κομιντέρν, όχι μόνο δεν είχε ζητήματα εθνικής ολοκλήρωσης (τα ζητήματα της Κύπρου, της Δωδεκανήσου, της Βορείου Ηπείρου αποσιωπώνται συστηματικά) αλλά ήταν και «επεκτατική»!¹³

κρίση (1929-1931)... Στις αρχές του Νοέμβρη του 1931, η Εκτελεστική Επιτροπή της ΚΔ (ΕΕΚΔ) όρισε νέα καθοδήγηση στο ΚΚΕ, ενώ απηύθυνε Έκκληση «προς όλα τα μέλη του ΚΚΕ»... να αποκαταστήσουν την ενότητα του Κόμματος και να μπουν επικεφαλής στον αγώνα του λαού. Ταυτόχρονα: «Διαμορφώθηκε νέα καθοδήγηση στο ΚΚΕ με Πολιτικό Γραφείο από τους Νίκο Ζαχαριάδη, Γραμματέα, Γιάννη Ιωαννίδη, Στυλιανό Σκλάβαινα, Γιάννη Μιχαηλίδη, Βασίλη Νεφελούδη, Γιώργο Κωνσταντινίδη (Ασημίδη) και Λεωνίδα Στρίγκο»». Βλ. Μάκης Μαΐλης, «Η στρατηγική του ΚΚΕ με ΓΓ της ΚΕ τον Νίκο Ζαχαριάδη (1931-1956)», ΚΟΜΕΠ, Αθήνα 2013, τχ: 6. Πρβ. και *Το ΚΚΕ-Επίσημα Κείμενα*, τ. 3^{ος}, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1975, σσ. 292-306.

¹³ Καθ' όλη την ιστορική περίοδο της διαμόρφωσης του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος, από το 1918 μέχρι το 1935, η Κομμουνιστική Διεθνής θα επιβάλλει μια ψευδο-διεθνιστική αντίληψη περί «ελληνικού ιμπεριαλισμού» και επεκτατισμού – αρχικώς εξαιτίας της φιλοκεμαλικής πολιτικής των Λένιν-Τρότσκι, αλλά ίσως ακόμα περισσότερο εξαιτίας της φιλοσλαβικής-φιλοβουλγαρικής πολιτικής τους, με αφετηρία το Μακεδονικό Ζήτημα.

⁹ Σπυρίδων Σφέτας, «Η Γένεση του “Μακεδονισμού” στον Μεσοπόλεμο», Ίδρυμα Μουσειού Μακεδονικού Αγώνα, <http://www.imma.edu.gr/imma/history/13.html>

¹⁰ Σπυρίδων Σφέτας, «Η Γένεση του “Μακεδονισμού” στον Μεσοπόλεμο», ό.π.

¹¹ Βλ. σχετικά, Χέλμουτ Γκρούμπερ, *Επανάσταση στην Ευρώπη (1917-1923)*, Κομμού-

Η «ανεξάρτητη Μακεδονία» επιβάλλεται στο ΚΚΕ

Ετσι, η Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία και η Κομμουνιστική Διεθνής θα υποχρεώσουν και το ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα να συνταχθεί με το αίτημα της ανεξάρτητης Μακεδονίας-Θράκης, παρά τις αιτιάσεις και τις αντιρρήσεις που προέβαλλαν ακόμα και ηγετικά στελέχη του κόμματος, όπως ο Κορδάτος ή ο γενικός γραμματέας του, Αποστολίδης, οι οποίοι και εκπαραθυρώθηκαν.

Όταν αναφερόμαστε σε *επιβολή* της σχετικής αντίληψης της Κομμουνιστικής Διεθνούς, και εκπαραθύρωση των ηγετικών στελεχών του, με πιο κραυγαλέα απόδειξη τα γεγονότα κατά το Τρίτο Έκτακτο Συνέδριο του ΣΕΚΕ (ΚΚΕ), το 1924, *κυριολεκτούμε*. Τωόντι, στο 5^ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς (Κ.Δ., Μόσχα 17/6-8/7/1924), είχε ληφθεί η απόφαση «περί ενιαίας και ανεξάρτητης Μακεδονίας και Θράκης», την οποία αποδέχτηκαν οι αντιπρόσωποι του ελληνικού Κ.Κ. στο Συνέδριο, Παντελής Πουλιόπουλος και Σεραφείμ Μάξιμος, και ανέλαβαν να την μεταφέρουν στο ΣΕΚΕ-ΚΚΕ. Όμως, η τότε ηγεσία του κόμματος –ιδιαίτερα ο τότε γραμματέας, Θωμάς Αποστολίδης, καθώς και ο Γιάννης Κορδάτος– αντιδρούσε έντονα και «κωλυσιεργούσε», όπως άλλωστε και το γιουγκοσλαβικό Κ.Κ., στην αποδοχή και εφαρμογή της «μακεδονικής» γραμμής της «Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας». Γι' αυτό και το Τρίτο Έκτακτο

Συνέδριο του ΣΕΚΕ-ΚΚΕ (26/11-3/12/1924) συγκλήθηκε –μάλλον παρά τη θέληση της ηγεσίας του– από τον εκπρόσωπο της Κ.Δ., Ντιμίτρι Μανουήλσκι (ειδικό για τα βαλκανικά θέματα).

Στη συζήτηση που έγινε στην Αθήνα, ο Αποστολίδης προσπάθησε μάταια να αποκρούσει τους Μανουήλσκι και Πουλιόπουλο, καταδεικνύοντας πως, με την εγκατάσταση των προσφύγων και την ανταλλαγή των πληθυσμών, έχει πάψει να υφίσταται «Μακεδονικό Ζήτημα» στην Ελλάδα. Εντούτοις, το Συνέδριο υιοθέτησε το σύνθημα της «ενιαίας και ανεξάρτητης Μακεδονίας και της ενιαίας και ανεξάρτητης Θράκης» και αντικατέστησε τον Αποστολίδη, ορίζοντας νέο Γραμματέα τον «διεθνιστή και μακεδονιστή» Παντελή Πουλιόπουλο, μελλοντικό ηγέτη του ελληνικού τροτσκισμού¹⁴. Ο Πουλιόπουλος μάλιστα έθεσε σε περίοπτη θέση το Μακεδονικό στην ατζέντα του Κόμματος, και σε σχετικό άρθρο του, στον *Ριζοσπάστη* της 14/12/1924, υπό τον τίτλο «Το Μακεδονικό Ζήτημα», έγραφε:

Η ελληνική πλουτοκρατία καταδυναστεύει ένα μέρος του μακεδονικού και θρακικού λαού... Αν δεν συ-

¹⁴ Βλ. Αλέξανδρος Δάγκας, Γιώργος Λεοντιάδης, *Κομιντέρν και μακεδονικό ζήτημα, Το ελληνικό παρασκήνιο, 1924*, Επίκεντρο, Αθήνα 2008· «Τρίτο Έκτακτο Συνέδριο του ΣΕΚΕ(ΚΚΕ)» - *Πρακτικά, Ιστορικό Τμήμα ΚΕ του ΚΚΕ*· Ε. Σταυρίδης, *ό.π.*, σσ. 220-227, 255-275.

ντρίψουμε τον εθνικό ζυγό της ντόπιας μπουρζουαζίας που βαρύνει στη Μακεδονία και στη Θράκη, δεν μπορούμε να τσακίσουμε τον κοινωνικό ζυγό της ίδιας μπουρζουαζίας που βαρύνει επάνω σ' εμάς.

Το ελληνικό «τμήμα» προσαρμόστηκε στη γραμμή της Κομμουνιστικής Διεθνούς και της ΒΚΟ και δεν έπαυε στη συνέχεια να επανέρχεται σε αυτή παρά τις διώξεις των μελών του –ανάμεσά τους και με το περιβόητο «Ιδιώνυμο» του Βενιζέλου– και παρά την απομαζικοποίηση που επέφερε· και όμως, παρ' όλα αυτά, πολύ συχνά, η ηγεσία του κόμματος κατηγορούνταν ότι δεν εφάρμοζε με ιδιαίτερη ζέση τη σχετική «γραμμή» και αυτή θα έπρεπε να επανεπιβεβαιώνεται.

Πάντως, η ήττα της κομμουνιστικής εξέγερσης στη Βουλγαρία, στα 1923¹⁵, και η σταδιακή αποδυνάμωση του Κ.Κ.Β., η ένταξη του μεγαλύτερου μέρους των πρώην οθωμανικών σλαβικών περιοχών στη νεοδημιουργηθείσα Γιουγκοσλαβία, η σταδιακή ενίσχυση των κομμουνιστικών κομμάτων της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας έναντι εκείνου της Βουλγαρίας, καθώς και –μετά την άνοδο του Χίτλερ– ο φόβος μιας πιθανής σύμπραξης των Βουλγάρων με τη ναζιστική Γερμανία (όπως και πράγματι έγινε), απομάκρυνε σταδιακά την Κομμουνιστική Δι-

¹⁵ Βλ. σχετικά, Χέλμουτ Γκρούμπερ, *Επανάσταση στην Ευρώπη (1917-1923)*, *ό.π.*, σσ. 239-304.

εθνή από την βουλγαρική εκδοχή του Μακεδονισμού και αρχίζει να την προσανατολίζει αποκλειστικά προς εκείνη του «μακεδονικού έθνους». Αυτή την εκδοχή εξάλλου προωθούσαν και οι υπόλοιπες εθνότητες της Γιουγκοσλαβίας, κατ' εξοχήν οι Κροάτες, ως επιχείρημα για μια ομοσπονδιακή μετεξέλιξη της Γιουγκοσλαβίας, την οποία και θα κάνει πράξη ο... Κροάτης Τίτο¹⁶. Το πολιτικό όχημα αυτής της πολιτικής υπήρξε η αριστερή πτέρυγα του VMRO (EMEO), η VMRO (ενωμένη), που συνεργαζόταν με το Κ.Κ.Β.

Για να υλοποιήσει τον νέο της προσανατολισμό στην ελληνική Μακεδονία, η ηγεσία της Κομιντέρν –υπογραμμίζει ο Σπύρος Σφέτας– δεν έπαυε να υπενθυμίζει το «διεθνιστι-

¹⁶ Εξάλλου, η συνηγορία προς τον Μακεδονισμό δεν προερχόταν μόνο από τους Κροάτες Κομμουνιστές και την Αριστερά αλλά και από τους φασίστες. Ο Αντε Πάβελιτς, ο ιδρυτής της Ουστάσα και πρώτος πρωθυπουργός της Κροατίας (1941-1945) στο τότε φασιστικό καθεστώς, ήταν στενός συνεργάτης της EMEO, ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1920. Το 1929 υπέγραψε μια κοινή διακήρυξη με τον Μιχαήλωφ, τον ηγέτη της δεξιάς πτέρυγας της EMEO, στη Σόφια, για τη δημιουργία δύο ανεξάρτητων κρατών, της Κροατίας και της Μακεδονίας. Επιπλέον, οι Ουστάσι οργανώσαν από κοινού με την EMEO τη δολοφονία του Βασιλιά της Γιουγκοσλαβίας Αλεξάνδρου, το 1934. (Βλ. Jozo Tomasevich, *War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945: Occupation and Collaboration*, Stanford UP, Στάνφορντ 2001, σσ. 32-34.)

κό καθήκον» της ηγεσίας του ΚΚΕ· ακόμα και ο «Κούτβης» Νίκος Ζαχαριάδης υπέστη έντονη κριτική για τη «χλιαρή» στάση του ΚΚΕ στο Μακεδονικό, όταν επισκέφθηκε τη Μόσχα, αμέσως μετά την τοποθέτησή του στην ηγεσία του Κόμματος, το Φθινόπωρο του 1931. Οι σχετικές προτροπές υποχρέωσαν το ελληνικό τμήμα να καταδείξει ενεργητικότερα τα «μακεδονικά» του αισθήματα και να προχωρήσει στη συγκρότηση ελληνικού τμήματος του VMRO(EMEO). Το 1932, πραγματοποιήθηκαν δύο προπαρασκευαστικές κομματικές συνδιασκέψεις, με συμμετοχή του μέλους του ΠΓ, Στέλιου Σκλάβαινα. Στην πρώτη συνδιάσκεψη, που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη, στις αρχές του έτους, συμμετείχαν, εκτός από τους Σλαβόφωνους, Εβραίοι, Μουσουλμάνοι και Βλάχοι αν και στην ουσία το επίδικο αντικείμενο ήταν οι Σλαβόφωνοι. Η δεύτερη συνδιάσκεψη πραγματοποιήθηκε στη Βέροια, και σε αυτή συμμετείχαν μόνο σλαβόφωνοι. Τελικώς, τον Μάρτιο του 1933, στην Έδεσσα συγκλήθηκε η Ιδρυτική Συνδιάσκεψη της ΕΜΕΟ (Εν.) και εξέλεξε την ηγεσία της οργάνωσης με επικεφαλής το μέλος του ΚΚΕ, Ανδρέα Τσίπα, από την περιοχή της Φλώρινας, ενώ ηγετικά στελέχη ήταν και οι Γεώργιος Τουρούτζας, Λάζαρος Τερπόφσκυ κ.ά.

Τον Σεπτέμβριο του 1934, άρχισαν να δημοσιεύονται δηλώσεις ομάδων της ΕΜΕΟ (Εν.) στον *Ριζοπάστη* σχετικά με τη «μακεδονική» ταυτότητα των σλαβόφωνων απορρίπτοντας την όποια βουλγαρική, σερβική και ελληνική τους ταυτότητα, υπογραμμίζοντας παράλληλα τη σημασία της ΕΜΕΟ (Εν.). Η ΕΜΕΟ (Εν.) άρχισε να συγκροτεί και να εμπεδώνει σε ένα μέρος των σλαβοφώνων τη «μακεδονική» ταυτότητα χωρίς βέβαια να κατορθώσει, μέχρι το 1936 και την επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά, να γίνει και μαζική οργάνωση (ο Τσίπας αναφέρει πως αριθμούσε 893 μέλη, ενώ ο Βλάχωφ 700, αριθμοί που είναι μάλλον υπερβολικοί).

Πλέον, το ΚΚΕ θα γίνει ένθερμος θιασώτης της ύπαρξης «μακεδονικού έθνους», άποψη την οποία θα προπαγανδίζει σε όλα τα κομματικά έντυπα. Την 1^η Φεβρουαρίου 1935, το θεωρητικό όργανο του κόμματος, η *Κομμουνιστική Επιθεώρηση*, δημοσίευσε το εκτενές άρθρο του Βασίλ Ιβανόφσκυ, «Η Μακεδονική εθνότητα». Ο Ιβανόφσκυ, δημοσιογράφος και πολιτικός γραμματέας της ΕΜΕΟ (Ενωμένης) στη Βουλγαρία, στο άρθρο του επιχειρούσε να θεμελιώσει ιστορικά την ύπαρξη «μακεδονικού έθνους». Περιέγραφε έναν ιστορικό λαό, που προήλθε από την ανάμειξη των αρχαίων Μακεδόνων (οι οποίοι δεν ήταν Έλληνες) με τους Σλάβους και κατόρθωσε να δημιουργήσει και ένα πρωτοεθνικό κράτος με τον Σαμουήλ, που στην πραγματικότητα δεν ήταν Βούλγαρος, κατά τον 10^ο αιώνα. Αυτός ο λαός, κατά τη διαδικασία της εθνικής του αφύπνισης τον 19^ο αιώνα, έπεσε θύμα της αφο-

μοιωτικής πολιτικής των Ελλήνων, των Σέρβων και των Βουλγάρων¹⁷. Το κείμενο του Ιβανόφ κινείται ήδη στην κατεύθυνση των σύγχρονων «μακεδονικών» μυθεμάτων για την αρχαία μακεδονική ταυτότητα των κατοίκων των Σκοπίων. Σταδιακώς δε, ο όρος «Μακεδόνας» υπερίσχυσε του όρου «Σλαβομακεδόνας» στα σχετικά δημοσιεύματα των εντύπων του ΚΚΕ.

Η δραστηριότητα του ΚΚΕ, μετά την ανάληψη της ηγεσίας από τον Ζαχαριάδη, παρότι δεν κατόρθωσε να μεταβάλει την ΕΜΕΟ(Εν.) σε μαζική οργάνωση, όπως επιθυμούσε η Κομιντέρν, δημιούργησε εν τούτοις έναν πρώτο σοβαρό πυρήνα στελεχών (Ανδρέας Τσίπας, Πασχάλης Μητρόπουλος, Μιχάλης Κεραμιτζής, Ηλίας Τουρούτζας, Γιώργος Τουρούτζας, Λάζαρος Τερπόφσκυ κ.ά.) που θα πρωτοστατήσουν στην αναζωπύρωση του ζητήματος κατά τη δεκαετία του 1940¹⁸.

Το ΚΚΕ, ακόμα και στην περίφημη απόφαση της 6^{ης} Ολομέλειας του 4^{ου} Συνεδρίου του ΚΚΕ, τον Ιανουάριο του 1934, η οποία σηματοδοτεί τη στροφή του ΚΚΕ προς την «αστικοδημοκρατική» στρατηγική («Η Ελλάδα ανήκει στην κατηγορία εκεί-

¹⁷ *Κομμουνιστική Επιθεώρηση*, αρ. 3 περ. Γ' 1.2.1935, σσ. 115-119.

¹⁸ Βλ. Σπύρος Σφέτας, *Η διαμόρφωση της Σλαβομακεδονικής...*, ό.π., σσ. 114-116· Σπύρος Σφέτας, *Η Γένεση του «Μακεδονισμού» στον Μεσοπόλεμο*, από Ερανιστής.

Για να υλοποιήσει τον νέο της προσανατολισμό στην ελληνική Μακεδονία, η ηγεσία της Κομιντέρν δεν έπαυε να υπενθυμίζει το «διεθνιστικό καθήκον» της ηγεσίας του ΚΚΕ...

των των χωρών για τις οποίες προβλέπεται πορεία λίγο ή πολύ γρήγορου περάσματος της αστικοδημοκρατικής επανάστασης σε επανάσταση σοσιαλιστική...»), συνεχίζει να προβάλλει την πιο ακραία θέση για το Μακεδονικό και να υιοθετεί ανοικτά τη συνεργασία με το βουλγαρικό VMRO:

... (το ΚΚΕ θα πρέπει) να αγωνισθεί για την εθνική αυτοδιάθεση μέχρις αποχωρισμού των καταπιεζομένων Μακεδόνων και Θρακών και να συνεργασθεί δια τον σκοπόν αυτόν με τας βουλγαρικές οργανώσεις της εσωτερικής επαναστατικής μακεδονικής οργάνωσης (ενωμένης) και της θρακικής επαναστατικής οργάνωσης¹⁹.

Και όπως είδαμε, τον Φεβρουάριο του 1935, θα δημοσιευθεί το άρθρο του Βασίλ Ιβανόφσκυ το οποίο συνιστά τη θεωρητική βάση του μακεδονισμού και της «γένεσης» του μακεδονικού έθνους²⁰.

¹⁹ ΚΕ του ΚΚΕ, *Πέντε χρόνια αγώνες 1931-1936*, σσ. 201, 205, 206, 212, Αθήνα 1946.

²⁰ *Κομμουνιστική Επιθεώρηση*, αρ. 3, περ. Γ', 1.2.1935, σσ. 115-119.

Η στροφή των Λαϊκών Μετώπων

Μπροστά στον αυξανόμενο φόβο της Σοβιετικής Ένωσης απέναντι στην άνοδο του φασισμού, στο 6^ο συνέδριο του ΚΚΕ, τον Δεκέμβριο του 1935, καθώς ολοκληρώνεται η στροφή προς τα Λαϊκά Μέτωπα –και μετά το αποτυχημένο βενιζελικό πραξικόπημα της 1^{ης} Μαρτίου του 1935–η αυτοδιάθεση των Μακεδόνων εγκαταλείπεται και μεταβάλλεται σε «παραχώρηση ίσων δικαιωμάτων στις μειονότητες». Εντούτοις, στην ίδια απόφαση σημειώνεται πως πρόκειται απλώς για τακτική υποχώρηση:

...Η αλλαγή του συνθήματος κάθε άλλο παρά αδυνάτισμα της δουλειάς μας στη Μακεδονία και ανάμεσα στις εθνικές μειονότητες σημαίνει. Αντίθετα, επιβάλλεται να δυναμώσουν οι προσπάθειές μας για την εξασφάλιση στις μειονότητες πλείρων δικαιωμάτων. Το Κόμμα δεν παύει να διακηρύττει πως τελικά και οριστικά το Μακεδονικό Ζήτημα θα λυθεί αδελφικά μετά τη νίκη της Σοβιετικής εξουσίας στα Βαλκάνια, που θα σκίσει τις άτιμες συνθήκες της ανταλλαγής των πληθυσμών και θα πάρει όλα τα πραχτικά μέτρα, ώστε να εξαλειφθούν οι ιμπεριαλιστικές τους αδικίες. Μόνο έτσι ο Μακεδονικός Λαός θα βρει την πλέρια εθνική του αποκατάσταση²¹.

²¹ Βλ. Σπ. Σφέτας, *Η διαμόρφωση της Σλαβομακεδονικής...*, ό.π., σσ. 114-116· Σπ. Σφέτας, *Η Γένεση του «Μακεδονισμού» στον Μεσοπόλεμο*, από Ερανιστής.

Το μνημείο της εξέγερσης του Ίλιντεν, γνωστό και ως «Μακεντόνιουμ», στο Κρούσοβο των Σκοπίων.

Αξίζει να επιμεινουμε λίγο περισσότερο σε αυτό το τελευταίο εδάφιο. Πράγματι, κατά τις εκτεταμένες ανταλλαγές των πληθυσμών στη Μακεδονία, αποχώρησαν εκατοντάδες χιλιάδες Τούρκοι και σχεδόν εκατό χιλιάδες Βούλγαροι ή βουλγαρίζοντες Σλάβοι και στα ίδια εδάφη εγκαταστάθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες πρόσφυγες από τον Πόντο, την Ανατολική Θράκη, τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Ρωμυλία. Συνεπεία αυτών των διασταυρούμενων μετακινήσεων, η ελληνική Μακεδονία κατέστη σε μεγάλο βαθμό ομοιογενής εθνικά και οι εναπομείνουσες γλωσσικές ή εθνοτικές μειονότητες (η εβραϊκή και η σλαβική κυρίως) αντιπροσώπευαν μόλις το 10% του πληθυσμού. Έτσι, το αίτημα της «Ανεξάρτητης Μακεδονίας- Θράκης» δεν ήταν πλέον απλώς αναχρονιστικό και εξωπραγματικό, από εθνοτική άποψη, αλλά στην πραγματικότητα «το σχίσμο των άτιμων συνθηκών των ανταλλαγών των πληθυσμών» ήταν πλέον εντελώς ανέφικτο, διότι δεν αφορούσε απλώς συνθήκες αλλά παγιωμένες πραγματικότητες ανεπιστρεπτή. Διότι η

αναίρεσή τους θα προϋπέθετε ανάμεσα στα άλλα την επανεγκατάσταση των ελληνικών πληθυσμών στη... Μικρά Ασία και τον Πόντο και την επιστροφή των τουρκικών πληθυσμών στη Μακεδονία – και ένα τόσο εξωπραγματικό αίτημα κανείς δεν τολμούσε να προβάλλει στα 1935. Επομένως, το «σκίσιμο» των άτιμων συνθηκών «μετά τη νίκη της Σοβιετικής εξουσίας στα Βαλκάνια», για να βρει «ο Μακεδονικός Λαός την πλέρια εθνική του αποκατάσταση», θα απαιτούσε την εθνικά καθαρή του ελληνικού πληθυσμού της Μακεδονίας, και πριν απ' όλα των εκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων! Προφανώς, το ΚΚΕ επιμένει εδώ στο σχίσμο των «άτιμων συνθηκών», για να καλύψει την εγκατάλειψη της θέσης περί αυτοδιάθεσης και εθνικού αποχωρισμού την οποία προέβαλλε για πάνω από δέκα χρόνια.

Όμως, αυτός ο «τακτικός» και «τακτικιστικός» χαρακτήρας της νέας του θέσης, για αναγνώριση μειονοτικών δικαιωμάτων, δεν αναίρουσε τον «στρατηγικό» χαρακτήρα του «μακεδονισμού» του, που θα επανεμφανιστεί πλησίον στη συνέχεια, όταν θα

το επιβάλουν νέες «τακτικές» ανάγκες, τόσο κατά τον Εμφύλιο όσο και κατά το 2018, με τον αμερικανοκίνητο (sic) πλέον μακεδονισμό του... ΣΥΡΙΖΑ των Τσίπρα-Κοτζιά.

Όπως τονίσαμε, την ίδια ακριβώς εποχή, το 1934, η Κομμουνιστική Διεθνής είχε κάνει το οριστικό βήμα της εγκατάλειψης του «βουλγαρικού δρόμου» για την έξοδο στο Αιγαίο και θα ολοκληρώσει την προσαρμογή της στις νέες συνθήκες υιοθετώντας για πρώτη φορά τη θεωρία του Μακεδονικού Έθνους²². Αυτή η θέση έδινε πλέον τη δυνατότητα στη Κ.Δ. και τη Σοβιετική Ένωση να μειώσει την ένταση μεταξύ των Κ.Κ. της περιοχής, καθώς και να επιτρέψει στα Κ.Κ. της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας να ασκήσουν την λαϊκομετωπική πολιτική χωρίς να βαρύνονται με την κατηγορία της εθνικής μειοδοσίας, διατηρώντας παράλληλα το «μακεδονικό έθνος» ως εφεδρεία για μελλοντικές εξελίξεις. Έτσι, οι «πολιτικές προϋποθέσεις» που αναζητούσε ο Μισιρκωφ θα αρχίσουν να διακρίνονται στον ορίζοντα και θα γίνουν πράξη στην αμέσως επόμενη περίοδο.

²² Καθόλου τυχαία, στην ίδια σύνοδο του βαλκανικού γραφείου της Κομμιντέρν, θα αποφασιστεί και η ίδρυση σλοβενικού και κροατικού Κομμουνιστικού Κόμματος (Βλ. Σπ. Σφέτας, *Η Γένεση του «Μακεδονισμού»...*, ό.π.)

Οι «πολιτικές προϋποθέσεις» του νέου μακεδονισμού

Παραδόξως, η *πρώτη* από αυτές τις προϋποθέσεις υπήρξε η είσοδος της Βουλγαρίας στον πόλεμο με τις δυνάμεις του Άξονα και η κατάληψη από τις βουλγαρικές δυνάμεις ενός μεγάλου μέρους της ελληνικής και της Γιουγκοσλαβικής «Μακεδονίας» που έμοιαζε να ενισχύει την βουλγαρική εκδοχή, σε αντίθεση με τον «μακεδονισμό». Η Βουλγαρία, με όργανο την αποτρόπαιη «Οχράνα»²³, θα προσπαθήσει να επιβάλει τον βίαιο εκβουλγαρισμό όχι μόνο των «γραικομάνων» της Ελλάδας αλλά και των «σερβομάνων», και το μεγαλύτερο μέρος των αυτονομιστών «Μακεδόνων» θα προσχωρήσει ή θα συνεργαστεί με την Οχράνα και τους Βουλγάρους. Όταν όμως θα αρχίσει να διαγράφεται με σαφήνεια η επερχόμενη ήττα του Άξονα, ένα μέρος των Σλαβόφωνων θα συνταχθούν με τις δυνάμεις της Αντίστασης ενάντια στους

²³ Η Οχράνα (άμυνα) αποτελούσε έναν όρο που χρησιμοποιήθηκε για τα ένοπλα σώματα των βουλγαριζόντων διγλώσσων, κυρίως στην περιοχή της Καστοριάς και της Έδεσσας, στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τα ένοπλα αυτά σώματα οργανώθηκαν από τους Ιταλούς και τους Γερμανούς για την καταδίωξη των ελληνικών ανταρτικών τμημάτων, κυρίως του ΕΛΑΣ, αλλά τις σχετικές πρωτοβουλίες είχαν αναλάβει κύκλοι της βουλγαρο-μακεδονικής VMRO. Έτσι, η ίδρυση και η δράση της Οχράνας συνδέεται άμεσα με την πολιτική της VMRO. Πτυχές της δράσης της Οχράνας έχουν διερευνηθεί Έλληνες και ξένοι ιστορικοί. Βλ. σχετικά, Σπυρίδων Σφέτας, Η ίδρυση και η δράση της Οχράνας (1943-44) στη Δυτική και Κεντρική Μακεδονία στα πλαίσια της πολιτικής της VMRO και των Ιταλο-Γερμανικών αρχών Κατοχής, *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τχ. 11 (1999-2000) IMXA, Θεσ/νίκη, σσ. 341-376, εδώ, σ. 343· Ιωάννης Κολιόπουλος, *Ληλασία Φρονημάτων: Α, Το Μακεδονικό Ζήτημα στην κατεχόμενη Δυτική Μακεδονία (1941-1944)*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1994.

Γερμανούς και τους Βουλγάρους, τόσο στη Γιουγκοσλαβία όσο και στην Ελλάδα. Έτσι, και θα κερδίσουν τα αντιφασιστικά τους εύσημα και θα εμφανιστούν ως οι εκπρόσωποι του μαχόμενου «μακεδονικού έθνους» που θα επανεμφανιστεί στο προσκήνιο. Η Βουλγαρία θα ηττηθεί για μια ακόμα φορά, όπως είχε συμβεί και κατά τον πρώτο πόλεμο, και το μόνο που θα επιτύχει η Σοβιετική Ένωση, που την ανέλαβε και πάλι υπό την προστασία της, ήταν να την διασώσει από την ενσωμάτωσή της στην ενιαία Νοτιοσλαβία που επεδίωκε, ως νέος ισχυρός άνδρας των Βαλκανίων, ο Τίτο.

Η *δεύτερη* προϋπόθεση ήταν η ήττα των Σέρβων «τσένικ» του Ντράζα Μιχαήλοβιτς, που υποστήριζαν την ενσωμάτωση στη Μεγάλη Σερβία της «Βαρδαρίας» —όπως αποκαλούνταν πριν από τον πόλεμο η περιοχή των Σκοπίων—, από τους Παρτιζάνους του Τίτο. Και ο Κροάτης Τίτο υποστήριζε τη δημιουργία ενός «εθνικού» μακεδονικού ομόσπονδου κράτους, σε μια ομόσπονδη Γιουγκοσλαβία, που κατά τις επιδιώξεις του Τίτο θα συμπεριλάμβανε και τη Βουλγαρία. Το ομόσπονδο μακεδονικό κράτος θα αποτελούσε το Πεδεμόντιο μιας «μεγάλης Μακεδονίας» και θα συμπεριλάμβανε πιθανώς και τη «Μακεδονία του Αιγαίου», ή τουλάχιστον ένα μέρος της, αν το ΚΚΕ κατόρθωνε να επικρατήσει στον Εμφύλιο.

Έτσι μπόρεσε τελικώς να θεμελιωθεί η Ομόσπονδη Γιουγκοσλαβική Μακεδονία ως η κοιτίδα του υπό κατασκευήν «μακεδονικού έθνους-κράτους». Το σλαβομακεδονικό ιδίωμα θα έπρεπε να διαφοροποιηθεί έναντι της βουλγαρικής, της οποίας αποτελούσε οιονεί διάλεκτο, και να εκκαθαριστεί από τις ελληνικές λέξεις. Θα αλλάξουν πολλά στοιχεία όχι μόνο στη δομή και το λεξιλόγιο της νέας γλώσσας αλλά ακόμα και στο ίδιο το αλφάβητό της, έτσι ώστε να μεταβληθεί σε μια «νέα» γλώσσα. Παράλληλα, θα έπρεπε να δημιουργηθεί ένα τεχνητό ιστορικό βάθος που θα τους διαφοροποιεί από τους Βουλγάρους. Έτσι, οι Κύριλλος και Μεθόδιος θα βαπτιστούν Σλαβομακεδόνες και

θα τοποθετηθούν στο πάνθεο των ηρώων της «Μακεδονίας», μαζί με τον τσάρο των Βουλγάρων, Σαμουήλ!

Επί τη βάση της θεωρίας σύμφωνα με την οποία οι Σλάβοι της Μακεδονίας αποτελούν τους πρώτους σλαβικούς πληθυσμούς που εμφανίστηκαν στα Βαλκάνια, αυτοί, σύμφωνα με τη σκοπιανή ιστοριογραφία, συνάντησαν εκεί τους εγχώριους πληθυσμούς των αρχαίων Μακεδόνων — που δεν ήταν ελληνικό φύλο αλλά «ιλλυριοί»— με τους οποίους και συγχωνεύτηκαν. Έτσι, η ιστορία τους πάει πολύ βαθύτερα στο παρελθόν και αποτελούν τους αυθεντικότερους κληρονόμους του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου! Η κατοχή του εδάφους προϋποθέτει εν τέλει και την κατοχή της ιστορίας. Γι' αυτό και δεν πρέπει να νομίζουμε πως το αρχαιομακεδονικό κίτς του Γκρούεφσκι συνιστά μια τυχαία και απλή υπερβολή. Πρόκειται αντίθετα για μια θεματική βαθιά ριζωμένη στο εγχείρημα της κατασκευής του μακεδονικού έθνους. Γι' αυτό, από τον 19^ο αιώνα, οι πρώτοι μακεδονιστές κατέφευγαν ήδη στην αρχαιομακεδονική γενεαλογία για να αντιπαρατεθούν στους βουλγαριστές²⁴. Και παρά τα λεγόμενα για τον αρχαιομακεδονισμό, ότι δήθεν αποτελεί την ιδεολογία των «σωβινιστών» του Γκρούεφσκι αποκλειστικά, αυτός αποτελεί, ήδη από τον 19^ο αιώνα, και αδιαμφισβήτητα από το 1930 και μετά, το ιδεολογικό υπόβαθρο του μακεδονισμού συνολικά, και προφανώς δεν μπορεί να εξαλειφθεί με οποιαδήποτε αμφιλεγόμενη συμφωνία. Εξάλλου, καθόλου τυχαία, το κράτος των Σκοπίων θα υιοθετήσει, ήδη από τη στιγμή της δημιουργίας του με ηγέτη τον «αντισωβινιστή» (!) Γκλιγκόρωφ, το αστέρι της Βεργίνας ως έμβλημά του.

Επιστρέφοντας στη στάση της ελληνικής κομμουνιστικής Αριστεράς, η θέση του ΚΚΕ θα παραμένει για δεκατρία χρόνια στη γραμμή των «ίσων δικαιωμάτων», θέση η οποία θα του επιτρέψει να διανύσει την εθνικοαπελευθερωτική του πε-

²⁴ Σπ. Σφέτας, *Η διαμόρφωση...*, ό.π., σσ. 30-32.

«Κάτι χειρότερο από έγκλημα...»

Εν τούτοις, μετά τα Δεκεμβριανά, στα πλαίσια της συμμαχίας με τον Τίτο και την Κομμουνιστική ΕΑΜ-ΕΛΑΣ θα αποδεχτούν εκ νέου την ίδρυση μιας σλαβομακεδονικής οργάνωσης, του ΝΟΦ (Λαϊκό Απελευθερωτικό Μέτωπο), που ιδρύθηκε στις 23 Απριλίου του 1945, στα Σκόπια, και το οποίο, σύμφωνα με την ηγεσία του, διέθετε, ήδη το 1945, 12 ένοπλες ομάδες στην περιοχή της Καστοριάς, 7 ομάδες στην περιοχή της Φλώρινας και 11 ομάδες στην περιοχή Έδεσσας και Γιαννιτσών²⁷. Το ΚΚΕ, αργότερα, μετά από συνεννόηση με τον Τίτο, ενέταξε αυτές τις ένοπλες ομάδες στον Δημοκρατικό Στρατό της Ελλάδας (ΔΣΕ).

Καθώς το επίκεντρο του Εμφυλίου μετακινείται προς τα βόρεια και ενισχύεται η σημασία της Γιουγκοσλαβίας και της Ομοσπονδίας Γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας για τον εφοδιασμό και την εξασφάλιση μετόπισθεν για τον ΔΣΕ, το σλαβομακεδονικό τμήμα του ΔΣΕ ενισχύεται. Αυτή η ενίσχυση του ρόλου του ΝΟΦ αποτυπώθηκε και στη θεσμική αναβάθμισή του με την πραγματοποίηση του Πρώτου Συνεδρίου του, ως αυτόνομης οργάνωσης, που πραγματοποιήθηκε στις 13 Ιανουαρίου 1948, στο χωριό Μοσχοχώρι της Καστοριάς, και στο οποίο, πάντα σύμφωνα με τις πηγές των Σκοπίων, συμμετείχαν περίπου 500 αντιπρόσωποι του ΝΟΦ καθώς και στελέχη του ΚΚΕ και του Δημοκρατι-

κού Στρατού.

Στο μεταξύ, η 5^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, τον Γενάρη του 1949, μπροστά στη διαγραφόμενη συντριπτική ήττα του ΔΣΕ στον Εμφύλιο και τη στήριξη σε καθοριστικό βαθμό σε Σλαβομακεδόνες μειονοτικούς, για την κάλυψη των αυξανόμενων κενών των αντάρτικων σωμάτων, επανήλθε και πάλι στη πατροπαράδοτη τοποθέτηση της δεκαετίας του 1920: πρόσκαιρα, αλλά καθοριστικά για την τύχη των συλλαμβανόμενων, σε όλη την Ελλάδα, κομμουνιστών, που αντιμετώπιζαν πλέον την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Διαβάζουμε:

Στη Βόρεια Ελλάδα ο μακεδονικός (σλαβομακεδονικός) λαός τα 'δωσε όλα για τον αγώνα και πολεμά με μια ολοκλήρωση ηρωισμού και αυτοθυσίας που προκαλούν το θαυμασμό. Δεν πρέπει να υπάρξει καμιά αμφιβολία ότι σαν αποτέλεσμα της νίκης του ΔΣΕ και της λαϊκής επανάστασης, ο μακεδονικός λαός θα βρει την πλήρη εθνική αποκατάστασή του έτσι όπως το θέλει ο ίδιος, προσφέροντας σήμερα με το αίμα του για να την αποκτήσει²⁸.

Αμέσως μετά αυτή την απόφαση στις 15 Φλεβάρη 1949, δόθηκε στη δημοσιότητα ανακοίνωση για το Μακεδονικό και της 2^{ης} Ολομέλειας του Κεντρικού Συμβουλίου του ΝΟΦ, η οποία, διερμηνεύοντας την απόφαση της 5^{ης} Ολομέλει-

ας του ΚΚΕ, προχωρούσε ένα βήμα παραπέρα: «Το δεύτερο συνέδριο του ΝΟΦ θα είναι συνέδριο διακήρυξης των νέων προγραμματικών αρχών του ΝΟΦ. Αρχών που είναι ο προαιώνιος πόθος του λαού μας. Θα διακηρύξει την ένωση της Μακεδονίας σε ένα ενιαίο, ανεξάρτητο, ισότιμο μακεδονικό κράτος μέσα στη λαϊκοδημοκρατική ομοσπονδία των βαλκανικών λαών, που είναι η δικαίωση των πολύχρονων αιματηρών αγώνων του»²⁹. Αμέσως μετά, ο Μιλτιάδης Πορφυρογένης, ως εκπρόσωπος του ΚΚΕ, και εκπρόσωποι του ΝΟΦ, αναχώρησαν για τα Σκόπια με στόχο να στρατολογήσουν 5.000 Σλαβομακεδόνες πρόσφυγες για την επάνδρωση της «Μακεδονικής» Μεραρχίας ενόψει της επικείμενης μάχης για την κατάληψη της Φλώρινας. Το Δεύτερο Συνέδριο του ΝΟΦ έλαβε χώρα στις 25 και 26 Μαρτίου 1949, στην εκκλησία του χωριού Ψαράδες, στις Πρέσπες, και σε αυτό συμμετείχαν 700 αντιπρόσωποι του ΝΟΦ, καθώς και «αντιπρόσωποι από τα μακεδονικά χωριά της Αλβανίας και της Μακεδονίας του Πιρίν (Βουλγαρία), όπως και εκπρόσωποι του ΚΚΕ και του Δημοκρατικού Στρατού»³⁰, ανάμεσά τους και ο ίδιος ο Ζαχαριάδης ο οποίος αναφέρθηκε στα επιτεύγματα του «μακεδονικού» λαού και την ανάγκη διαφύ-

λαξης της ενότητας μεταξύ του ελληνικού και του «μακεδονικού» λαού για την κοινή νίκη³¹.

Μάλιστα, μια μέρα μετά το Συνέδριο, στις 27 Μαρτίου 1949, το ΚΚΕ προχώρησε ακόμα πιο πέρα και δημιούργησε και αυτόνομη πολιτική οργάνωση των Σλαβομακεδόνων, την Κομμουνιστική Οργάνωση της Μακεδονίας του Αιγαίου (ΚΟΕΜ) που υπαγόταν οργανωτικά στο ΚΚΕ³². Ωστόσο, η δημιουργία χωριστής κομμουνιστικής οργάνωσης, το όνομα της οποίας αναφερόταν σε «Μακεδονία του Αιγαίου», δεν αφήνει καμιά αμφιβολία για τις προθέσεις της ηγεσίας του κόμματος.

Το ότι πρόκειται για μια οργανωμένη και συνειδητή αλλαγή καταδεικνύεται και από την ιδεολογική «ζύμωση» που είχε προηγηθεί. Πράγματι, τον Οκτώβριο του 1948, δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Δημοκρατικός Στρατός*, ένα άρθρο του αντισυνταγματάρχη του ΔΣΕ, Παντελή Βαϊνά, με τίτλο «Ο Δημοκρατικός Στρατός και οι Σλαβομακεδόνες», όπου τονιζόταν πως: «Μέσα στην καινούρια λαϊκοδημοκρατική Ελλάδα..., ο σλαβομακεδονικός λαός θα βρει την ισοτιμία, ισονομία, ισοπολιτεία και θα βρει τον καιρό ν' αναπτύξει

³¹ Σπυρίδων Σφέτας, «Ανεπιθύμητοι σύμμαχοι και ανεξέλεγκτοι αντίπαλοι: οι σχέσεις ΚΚΕ και ΝΟΦ στη διάρκεια του εμφυλίου (1946-1949)» *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τ.8, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 240, 245.

³² Παρασκευή 17 Γενάρη 1997, *ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ*, σ. 13, Η 5η Ολομέλεια και το Μακεδονικό (Α') www.rizospastis.gr/story.do?id=3630694

²⁷ novazora.gr/arhivi/10126 ΗΟΦ – ΝΟΦ (01.06.2014).

²⁸ *Επίσημα Κείμενα ΚΚΕ*, τ. 6ος, σσ. 337-338.

²⁹ Παρασκευή 17 Γενάρη 1997, *ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ*, σ. 13, «Η 5η Ολομέλεια και το Μακεδονικό (Α')» www.rizospastis.gr/story.do?id=3630694

³⁰ novazora.gr/arhivi/10126 ΗΟΦ – ΝΟΦ (01.06.2014).

τον καινούριο εθνικό του πολιτισμό»³³. Σε αυτή την παραδοσιακή θέση απάντησε τον Δεκέμβριο του 1948, στο τεύχος 12 του περιοδικού, ο ίδιος ο Ζαχαριάδης, προετοιμάζοντας τη νέα θέση του κόμματος:

Ο μακεδονικός λαός θα αποκτήσει μια ανεξάρτητη, κρατικά ενιαία και ισότιμη θέση στην οικογένεια των λευτέρων λαϊκοδημοκρατικών λαών στα Βαλκάνια... Γ' αυτή την ανεξάρτητη κρατικά ενιαία και ισότιμη θέση παλεύει σήμερα και ο μακεδονικός λαός της Μακεδονίας του Αιγαίου...³⁴

Η θέση της 5^{ης} Ολομέλειας για το Μακεδονικό εγκαταλείφθηκε από το ΚΚΕ μόλις τον Οκτώβριο του 1949. Πράγματι, όχι μόνο είχε πλέον ολοκληρωθεί η σύγκρουση με τον Τίτο, και μεγάλο μέρος των Σλαβομακεδόνων του ΝΟΦ λιποτάκτησε προς τα Σκόπια –Ιούλιος 1949– αλλά και είχε λάβει οριστικό τέλος ο Εμφύλιος. Έτσι, με τις αποφάσεις της 6^{ης} Ολομέλειας, που έλαβε χώρα στην Αλβανία, το ΚΚΕ επανήλθε στην παλιά θέση περί ισοτιμίας, την οποία και θα διατηρήσει επί πολλά χρόνια: «Το κόμμα

Έχοντας χάσει τη μάχη στο εσωτερικό της χώρας, και στηριζόμενο πλέον αποκλειστικά στις «λαϊκές δημοκρατίες», στην Κομμουνιστική και σε μια ένοπλη μειονοτική ομάδα, το ΚΚΕ οδηγήθηκε σε μια θέση μειοδοσίας στον βαθμό που επέμενε σε μια προ πολλού χαμένη μάχη.

πρέπει να φυλάξει και να δυναμώσει παραπέρα τους δεσμούς ανάμεσα στον ελληνικό και σλαβομακεδονικό λαό, που σφυρηλατήθηκαν μέσα στον κοινό σκληρό αγώνα. Η πάλη ενάντια στην καταπίεση των Σλαβομακεδόνων, η πάλη για την ισοτιμία τους, η αναγνώριση του δικαιώματος να ζούνε λεύτεροι και αφέντες στην πατρίδα τους, δίνει τους Μακεδόνες με τους Έλληνες και εμποδίζει τα κατακτητικά σχέδια του Τίτο εναντίον της ελληνικής Μακεδονίας»³⁵. Και σημειώνει με αφοπλιστική αφέλεια ο Ριζοσπάστης:

Στις συνθήκες του 1949, όπου ο ΔΣΕ είχε ασφυκτικό το πρόβλημα της έλλειψης εφεδρειών και μπροστά τον περίμεναν σκληρές μάχες, η θέση της 5ης Ολομέλειας για το Μακεδονικό αποσκοπούσε στη συγκέντρωση νέων δυνάμεων στις τάξεις του Δημοκρατικού Στρατού από το χώρο των Σλαβομακεδόνων...³⁶

Στην Έβδομη Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ (14-18 Μαΐου 1950,) ο Ζαχαριάδης έδωσε την ακόλουθη εξήγηση για τις θέσεις του:

...Γενικότερα ήταν ότι σε ευρύτερα πλαίσια αυτό το πράγμα τότε άμεσα δεν μας εξυπηρετούσε. Αλλά το πρώτο που έμπαινε τότε μπροστά μας ήταν ότι τη μάχη στο Βίτσι εμείς έπρεπε να την κερδίσουμε. Όλα

τα άλλα ήταν τότε δευτερεύοντα... Εμείς θάπρεπε να κινητοποιήσουμε όλες τις δυνάμεις του σλαβομακεδονικού λαού, να σταματήσουμε τις λιποταξίες, την υπονομευτική και διαλυτική δουλειά που έκαναν οι πράκτορες του Τίτο, βάζοντάς τους ένα πολιτικό εμπόδιο... Μέσα στις συγκεκριμένες συνθήκες που εμείς ρίξαμε το σύνθημα το κέρδος θα ήταν πολύ μεγάλο αν εμείς κερδίζαμε τη μάχη του Βιτσιού κινητοποιώντας και αυτό τον παράγοντα. Πολύ μεγάλο θάταν το κέρδος μας. Χάσαμε τη μάχη. Και τώρα στην εκτίμησή μας υπεισέρχονται και άλλοι παράγοντες. Αυτό όμως δεν πάει να πει, πως το σύνθημά μας είτανε λαθεμένο...³⁷.

Και ο Ζαχαριάδης είχε εν τέλει «δικαίωμα». Πώς θα μπορούσε να πράξει διαφορετικά όταν, στις αρχές του 1949, οι Σλαβομακεδόνες αριθμούσαν 14.000 άτομα σε σύνολο περίπου 25.000 μαχητών του Δημοκρατικού Στρατού;³⁸ Στην πραγμα-

τικότητα, ο γραμματέας του ΚΚΕ αποτελούσε πια τον ηγέτη ενός σλαβομακεδονικού κατά πλειοψηφία αντάρτικου στρατού, που έφθασε πλέον να έχει ως στόχο τον διαμελισμό της Ελλάδας, έστω και ως «παράχωρηση» προς τους Σλαβομακεδόνες συμμάχους!³⁹

Η έναρξη του Εμφυλίου, όπως έχει συχνά τονιστεί, ήταν κάτι χειρότερο από έγκλημα, ήταν στρατηγικό λάθος, και σαν τέτοιο δεν μπορούσε παρά να καταλήξει και σε έγκλημα. Διότι η δυναμική αλληλουχία των γεγονότων οδήγησε την ηγεσία του ΚΚΕ σε αυτή την έσχατη θέση. Έχοντας χάσει τη μάχη στο εσωτερικό της χώρας, και στηριζόμενο πλέον αποκλειστικά στις «λαϊκές δημοκρατίες», στην Κομμουνιστική και σε μια ένοπλη μειονοτική ομάδα, οδηγήθηκε σε μια θέση μειοδοσίας στον βαθμό που επέμενε σε μια προ πολλού χαμένη μάχη.

Έτσι έκλεισε ένας ιστορικός κύκλος που εγκαινιάστηκε το 1924 και, μέσα σε 25 χρόνια, από την εκβιαστική εξαγγελία ενός πιεζόμενου από την Κομιντέρν μικρού κόμματος, κατέληξε σε μια ιστορική τραγωδία μεγάλης κλίμακας.

άτομα. Τον Γενάρη του 1948, στο Α' Συνέδριο του ΝΟΦ, ο Κεραμιτζιέβιτς ανέφερε ότι οι Σλαβομακεδόνες που υπηρετούσαν στον Δημοκρατικό Στρατό είχαν φθάσει τις 10.147 (βλ. Σφέτας, «Ανεπιθύμητοι...», ό.π.)

³⁹ Βλ. Ε. Κοφός, *The impact of the Macedonian Question on Civil War in Greece (1943-1949)*, ό.π. και Ι. Κολιόπουλου, *Ληλασία Φρονιμάτων Β*, ό.π. Σφέτας, «Ανεπιθύμητοι...», ό.π., σ. 238.

³³ Περιοδικό *Δημοκρατικός Στρατός*, έκδοση Ριζοσπάστης 1996, τ. Α', σσ. 408-412.

³⁴ *Δημοκρατικός Στρατός*, ό.π., σ. 528.

³⁵ ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα*, τ. 7^{ος}, σ. 18.

³⁶ Ριζοσπάστης, «Η 5η Ολομέλεια και το Μακεδονικό (Β)», 18-1-1997, σ. 20, www.rizospastis.gr/story.do?id=3630872

³⁷ Βλ. *Η 7η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ (14-18 του Μάη 1950)*. Εισηγήσεις - Λόγοι - Αποφάσεις, Εκδόσεις της ΚΕ του ΚΚΕ, Σεπτέμβρης 1950, σ. 175. Σπυρίδων Σφέτας, «Ανεπιθύμητοι...», ό.π., σ. 237.

³⁸ Και η ενίσχυσή τους, τόσο σε απόλυτα μεγέθη όσο και ως ποσοστό των δυνάμεων του ΔΣΕ, ήταν διαρκής. Ο αριθμός των Σλαβομακεδόνων που υπηρετούσαν στον Δημοκρατικό Στρατό ανέρχονταν, τον Μάιο του 1947, κατά τον Κεραμιτζιέβιτς (Μιχάλη Κεραμιτζιέβιτς), αρχικώς γενικό γραμματέα και εν συνεχεία πρόεδρο του ΝΟΦ, σε 5.350

Οι ρίζες είναι πολύ βαθιές...

Και δυστυχώς δεν επρόκειτο για το τέλος της διαδρομής. Παρότι το ΚΚΕ θα ηττηθεί στον Εμφύλιο, θα παραμένει συναισθηματικά και πολιτικά έντονα προσδεδμενο στον μακεδονισμό, αν όχι πλέον, ή κυρίως, με τη μορφή της διεκδίκησης μιας ανεξάρτητης Μακεδονίας και Θράκης, αλλά οπωσδήποτε ως μια θετική προδιάθεση ως προς τα μειονοτικά «δικαιώματα των Σλαβομακεδόνων», για την «επιστροφή» των «Σλαβομακεδόνων πολιτικών προσφύγων», καθώς και για το δικαίωμα των κατοίκων των Σκοπίων να αυτοχαρακτηρίζονται Μακεδόνες.

Η σύντροφος του Νίκου Μπελογιάννη, Έλλη Παππά, στέλεχος του ΚΚΕ, και δημοσιογράφος του παράνομου Ριζοσπάστη, περιγράφει στα απομνημονεύματά της, την έκπληξη της τόσο από την απόφαση της 5^{ης} Ολομέλειας όσο και από την εμμονή του ΚΚΕ και των στελεχών του, δέκα χρόνια μετά, σε ανάλογες απόψεις, όπως συνάγεται από τις τοποθετήσεις του μέλους του ΠΓ του ΚΚΕ, Ρούλας Κουκούλου, πρώην συντρόφου του Νίκου Ζαχαριάδη:

...Αλλά ας ξαναγυρίσουμε στην απόφαση της 5ης Ολομέλειας... Βράδυ, με καλά κλεισμένα τα πορτοπαράθυρα, ακούγαμε τον σταθμό. Μετέδιδε τις αποφάσεις της Ολομέλειας... και ξαφνικά ήρθαν και η απόφαση για το μακεδονικό και η θέση για τη σλαβομακεδονική μειονότητα και η υπόσχεση για την παροχή αυτονομίας. Κι εγώ δεν μπόρεσα να συγκρατήσω

την αντίδρασή μου. «Αυτή η απόφαση είναι καρμινιόλα για τον αγώνα και για τους αγωνιστές», είπα...

...πειστική εξήγηση δεν δόθηκε ποτέ. Ωστόσο, έχω λόγους να πιστεύω πως το θέμα είχε κάποια άλλη διάσταση, πολύ πιο αινιγματική – κι αυτό το οφείλω στο περιστατικό με τη Χρυσούλα Καλλιμάνη. Ήταν στις φυλακές Αβέρωφ, γύρω στο 1960. Η Χρυσούλα... ήταν «Σλαβομακεδόνισσα». «Σλαβομακεδόνισσες» λέγανε στη φυλακή όλες τις δίγλωσσες Μακεδόνισσες... Όταν τις ρωτούσες για την εθνικότητά τους, απαντούσαν –πολλές θυμωσαν για την ερώτησή τους, πως είναι Ελληνίδες, και το εννοούσαν...

Η Χρυσούλα Καλλιμάνη... είχε περάσει από δίκη. Όταν επέστρεψε φορτωμένη με την καταδίκη της, οι υπεύθυνες της Ομάδας των Φυλακισμένων της έκαναν τις συνηθισμένες ερωτήσεις για τη στάση της... σε λίγο έτυχε ν' ανταμώσω τη Ρούλα Κουκούλου. Ήταν φουρτουνιασμένη. «Η Χρυσούλα έκανε υποχώρηση στο δικαστήριο», μου είπε... «Τι υποχώρηση;», ρώτησα. «Είπε στο δικαστήριο πως είναι Ελληνίδα!» «Καλά, κι αυτό είναι υποχώρηση;» «Φυσικά! Αρνήθηκε την εθνικότητά της!»

Η στιχομυθία αυτή χαράχτηκε ανεξίτηλα στη μνήμη μου.... Πώς και γιατί το Κόμμα υιοθέτησε αυτή την άποψη στη διάρκεια του εμφύλιου σηκώνει κάποιες εξηγήσεις, έστω και απα-

ράδεκτες. Το πώς τη διατηρούσε, και μάλιστα φανατικά, έως τη δεκαετία του '60 είναι, για μένα τουλάχιστον, αίνιγμα που δεν μπόρεσα να λύσω. Το ερώτημα είναι αν και τότε εγκατέλειψε αυτή την αντίληψη⁴⁰.

Την ίδια περίπου εποχή (30 Ιουλίου 1963), θα συμβεί ένα επεισόδιο που έλαβε ευρύτερες διαστάσεις με τον Μανόλη Γλέζο στη Μόσχα, ο οποίος, σε συνέντευξη τύπου, φέρεται να εξεφράσθη «υπέρ της λύσεως του προβλήματος των μακεδόνικων μειονοτήτων διαπραγματεύσεων, διετύπωσε δε την ελπίδα ότι τριμερείς βαλκανικά διαπραγματεύσεις θα επέτρεπαν εις δεδομένη στιγμήν την ίδρυση μιας αυτόνομου Μακεδονίας». (Εφημερίδα *Ελευθερία*, 1 Αυγούστου 1963).

Ο Γλέζος φέρεται να πραγματοποιήσει τις σχετικές δηλώσεις κατά την απονομή του «Βραβείου Ειρήνης Λένιν». Μετά τον σάλο που δημιουργήθηκε και την εισαγωγή του θέματος στο ελληνικό Κοινοβούλιο, ακολούθησε διάψευση της σχετικής δήλωσης από τον Γλέζο αλλά και επιβεβαίωση της είδησης από το Γαλλικό Πρακτορείο Ειδήσεων με επίσημη απάντηση, ενώ ακολούθησαν δηλώσεις του Γλέζου και της ΕΔΑ για κατάθεση μήνυσης κατά του Πρακτορείου. Πάντως, άσχετα με τα επακριβώς λεχθέντα από τον Γλέζο – δεδομένης και της μετάφρασης της δήλωσης αρχικά στα ρωσικά και εν συνεχεία στα γαλλικά που πιθανώς διέστρεψε τα λεγόμενά του–, η ελλη-

⁴⁰ Έλλη Παππά, *Μαρτυρίες μιας διαδρομής*, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2010, σσ.

νική κομμουνιστική Αριστερά συνέχιζε να υποστηρίζει την ανάγκη να αναγνωριστούν τα «δικαιώματα» της σλαβομακεδονικής μειονότητας στην Ελλάδα⁴¹.

*****

Μετά το 1990, το Μακεδονικό Ζήτημα επανεμφανίστηκε όχι πλέον ως εσωτερικό μειονοτικό πρόβλημα αλλά ως ζήτημα εξωτερικών σχέσεων με τον κρατικό μακεδονισμό των Σκοπίων, τέτοιο που ανέκυψε μετά τη διάλυση της ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας. Σε αυτή τη νέα ιστορική περίοδο, αρχικώς, οι παραδοσιακές αριστερές δυνάμεις, που είχαν «καεί» από τον μακεδονισμό της κομμουνιστικής Αριστεράς, θα ταυτιστούν *mutatis mutandis* με το λοιπό πολιτικό σύστημα στην απόρριψη των θέσεων των Σκοπίων⁴². Έτσι, στην πρώτη σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών, στις 18 Φεβρουαρίου 1992, υπό τον – τότε– Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Κωνσταντίνο Καραμανλή, στην οποία συμμετείχαν ο Πρωθυπουργός και πρόεδρος

⁴¹ Βλ. σχετικά, 17.3.2016 / Ξενοφών Α. Μπρουτζάκης, «Το Μακεδονικό και η Αριστερά έχουν μεγάλη ουρά!», *Το Ποινίκι*, <http://www.topontiki.gr/article/163589/makedoniko-kai-i-aristera-ehoygn-megali-oyra> Εφημερίδα «Ελευθερία» (3-8-1963) - Δηλώσεις Μανώλη Γλέζου για Μακεδονία.

⁴² Αντώνης Ρηγόπουλος, «Οι θέσεις των κομμάτων και οι διαδηλώσεις του 1992 για το όνομα της ΠΓΔΜ (εικόνες – video). Δημοσιεύθηκε στις 22-01-2018: <https://www.altsantiri.gr/politiki/thesis-ton-kommaton-ke-diadilosis-tou-1992-gia-onoma-tis-pgdm-ikones-video>

της ΝΔ, Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, Ανδρέας Παπανδρέου, η ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ, Αλέκα Παπαρήγα, και η πρόεδρος του Συνασπισμού, Μαρία Δαμανάκη, υπήρξε μια πολύ γενική συμφωνία σε μια ονομασία για το γειτονικό κράτος που δεν θα περιέχει τη λέξη «Μακεδονία» ή παράγωγά της.

Εξάλλου, το ΚΚΕ, τον Φεβρουάριο 1992, σε δήλωσή της τότε γραμματέως Αλέκας

Παπαρήγα, τόνιζε: «Το ΚΚΕ θεωρεί αρνητική εξέλιξη την ίδια την απόσχισή του κράτους των Σκοπίων από τη Γιουγκοσλαβία. Άσχετα από τη χρησιμοποίηση ή όχι του ονόματος «Μακεδονία», που για το ΚΚΕ έχει μόνο γεωγραφική έννοια, είναι υπαρκτός ο κίνδυνος να δημιουργηθεί πρόβλημα γενικής αμφισβήτησης των συνόρων στα Βαλκάνια.»

Πάντως, το ΚΚΕ δεν συμμετείχε στα συλλαλητήρια που

καλούσαν όλα τα υπόλοιπα κόμματα, σε αντίθεση με τον «Συνασπισμό της Αριστεράς και της Προόδου» που συμμετείχε σε αυτά με τον Λεωνίδα Κύρκο. Η Αυγή τόνιζε χαρακτηριστικά: «Με ωριμότητα, που έπεισε και τους πλέον δύσπιστους, αλλά και πατριωτικό παλμό, εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες από όλη τη Μακεδονία εξέφρασαν χτες σε μια συγκέντρωση με ιδιαίτερη μαζικότητα και ενωτικό χα-

ρακτήρα την εθνική ευαισθησία τους και την αποφασιστικότητά τους να προασπίσουν την ακεραιότητα, την ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά του ελληνισμού⁴³».

Εξάλλου, ο «Συνασπισμός» είχε συμφωνήσει και με την απόρριψη του πακέτου Πινέρο που είχε προτείνει τότε την ονομασία «Nova Macedonia».

⁴³ Βλ. Αυγή, 15/2/1992.

Παραχάσσοντας την Ιστορία

Η επανεμφάνιση του μακεδονισμού της Αριστεράς

Τοιχογραφία στρατιώτη στον μακεδονικό τάφο στον Άγιο Αθανάσιο (4^{ος} αι. π.Χ.).

Εν τούτοις, στα πλαίσια της ενίσχυσης των εθνομηδενιστικών τάσεων στο εσωτερικό της Αριστεράς από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, εγκαταλείπονται σταδιακά τοποθετήσεις όπως εκείνη του Συνασπισμού των αρχών της δεκαετίας του 1990. Αντίθετα, ιδιαίτερα μετά το 2000, η εξωκοινοβουλευτική Άκρα Αριστερά, οι Οικολόγοι, ο Συνασπισμός, αλλά και το ΚΚΕ θα αρχίσουν να επιστρέφουν στον πατροπαράδοτο «μακεδονισμό» ξανασυναντώντας τις παλιές καλές παραδόσεις του πρώιμου ΚΚΕ. Ιδιαίτερο ρόλο σε αυτή την επιστροφή στις ρίζες θα διαδραματίσουν διανοούμενοι και ακαδημαϊκοί που θα συμπεριλάβουν την επιστροφή στον μακεδονισμό στο συνολικό εγχείρημα της «κατεδάφισης των εθνικών μύθων» το οποίο θα αναλάβει η διαρκώς ενισχυόμενη επί δύο τουλάχιστον δεκαετίες εθνομηδενιστική Αριστερά⁴⁴.

⁴⁴ Βλέπε σχετικά, Δημήτρης Λιθοξόου, *Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα – Ατασθαλίες της ελληνικής ιστοριογραφίας*, Λεβιάθαν, Αθήνα 1991· Δημήτρης Λιθοξόου, *Ελληνικός αντιμακεδονικός αγώνας – Από το Ίλιντεν στη Ζαγκορίτσανη (1903*

Τα επιχειρήματα αυτών των νέων υπερασπιστών της «μακεδονικής ταυτότητας» στηρίζονται προνομιακά στο γλωσσικό εγχείρημα. Επιχείρημα στο οποίο κατ' εξοχήν είχαν στηριχτεί στο παρελθόν τόσο η Κομμουνιστική Διεθνής όσο και το ΚΚΕ. Αγνωόντας δηλαδή το γεγονός ότι το «μακεδονικό ζήτημα» αποτέλεσε εν πολλοίς μια εσωτερική σύγκρουση ανάμεσα στους ελληνίζοντες «γραικομάνους» και τους βουλγαρίζοντες «εξαρχικούς», η παραδοσιακή φιλο-αυτονομιστική αντίληψη ταύτιζε τη γλωσσική διαφοροποίηση με την εθνοτική. Έτσι, με ένα μαγικό ραβδί, οι σλαβόφωνοι αναγορεύονταν αυτομάτως σε «μειονότητα» γλωσσική και εθνοτική ταυτόχρονα⁴⁵. Επί πλέον, επιστρατεύουν προνομιακά το ζήτημα των «ανθρωπίνων μειονοτικών δικαιωμάτων», υποτιμώντας σκανδαλωδώς το γεγονός ότι, για εκατό χρόνια σχεδόν, το σχετι-

– 1905), Μεγάλη Πορεία, Αθήνα 1998· Σπύρος Καράβας, *Μυστικά και παραμύθια από την ιστορία της Μακεδονίας*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2014· Σπύρος Καράβας, *Οι Μακεδονίες των άλλων*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2018.

⁴⁵ Τάσος Κωστόπουλος, *Η απαγορευμένη γλώσσα*, Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2002.

κό ζήτημα προκάλεσε αναρίθμητες συγκρούσεις και πολεμικές αναμετρήσεις και, κατά συνέπεια, δεν αποτελεί απλώς ζήτημα «δικαιωμάτων». Θα λέγαμε μάλιστα ότι το ελληνικό κράτος, παρά τα μέτρα καταστολής, ενίοτε παράλογης και αναποτελεσματικής, που εφάρμοσε εναντίον των σλαβόφωνων, ιδιαίτερα κατά την περίοδο του Μεταξά και αμέσως μετά τον Εμφύλιο, δεν έφτασε ποτέ σε τακτικές «εθνοκάθαρσης» όπως ισχυρίζονται οι Έλληνες μακεδονιστές. Διαβάζουμε σε κείμενο του Τάσου Κωστόπουλου:

Πριν από την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος, στη σημερινή ελληνική Μακεδονία ζούσαν κάπου 250 με 300.000 σλαβόφωνοι χριστιανοί. Ακολούθησαν τέσσερα μεγάλα κύματα εθνοκάθαρσης (1913, 1919-25, 1945-46, 1948-49), που περιόρισαν το μέγεθος αυτής της πληθυσμιακής ομάδας, χωρίς ωστόσο και να την εξαφανίσουν⁴⁶.

Είναι προφανές ότι από μια πληθυσμιακή ομάδα 250.000 ατόμων που έχει υποστεί «τέσσερα μεγάλα κύματα εθνοκάθαρσης», δεν θα είχε μείνει ούτε ρουθούνη εάν το ελληνικό κράτος εφάρμοζε όντως πολιτική «εθνοκάθαρσης». Στην πραγματικότητα όμως, παρά τις συγκρούσεις, τις ανταλλαγές πληθυσμών, τη λειτουργία της συγκεκριμένης μειονότητας ως στρατηγικής μειονότητας και τη χρήση της από γειτονικές χώρες σε πολεμικές αναμετρήσεις (η Βουλγαρία έχει εισβάλει σε τρεις περιπτώσεις στα μακεδονικά εδάφη), το ελληνικό κράτος δεν εφάρμοσε ποτέ πολιτική εθνοκάθαρσης των αντίστοιχων πληθυσμών – σε αντίθεση με ό,τι έκανε η Βουλγαρία στην Ανατολική Ρωμυλία ή η Τουρκία στη Μικρά Ασία. Και αν όντως εξακολουθούν να υπάρχουν ακόμα και σήμερα δεκάδες χιλιάδες σλαβόφωνοι «μειονοτικοί» (ο Κωστόπουλος αναφέρεται σε 150.000!), είναι όντως απορίας άξιο, πρώτον πώς επιβίωσαν «μετά από τέσσερα μεγάλα κύματα εθνοκάθαρσης» και ακόμα περισσότερο πώς και γιατί δεν εμφανίζονται στη σημερινή

Ελλάδα αυτοί οι τόσο πολυπληθείς μειονοτικοί για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους;

Αντίθετα, εδώ και δεκαετίες, ενώ μάλιστα η Ελλάδα εκδημοκρατίζεται και όλες οι πραγματικές ή ανύπαρκτες μειονότητες διεκδικούν δικαιώματα, το μακεδονικό, ως μειονοτικό ζήτημα στο εσωτερικό της Ελλάδας, μοιάζει να υποχωρεί μέχρις εξαφανίσεως, ως συνέπεια τόσο της φυγής του σκληρού πυρήνα των Σλάβων μακεδονιστών μετά τον Εμφύλιο όσο και της σταδιακής, ενίοτε ολοκληρωτικής, ενσωμάτωσης των σλαβόφωνων στον λοιπό ελληνικό πληθυσμό. Δεδομένου μάλιστα ότι –κατά τεκμήριο– οι σλαβόφωνοι που είχαν παραμείνει στην Ελλάδα αποτελούσαν, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, συνεχιστές ή απογόνους των ελληνικής συνείδησης σλαβόφωνων πληθυσμών (των «πατριαρχικών»), αυτή η ενσωμάτωση έμοιαζε ως το τελικό στάδιο μιας πορείας άρσης μιας γλωσσικής και εν μέρει εθνοτικής ιδιαιτερότητας που είχε προκαλέσει τεράστιες αναταράξεις στη σύγχρονη ελληνική ιστορία. Και αυτή η πορεία της ενσωμάτωσης των σλαβόφωνων πληθυσμών στο σώμα του ελληνικού έθνους καταδεικνύεται και από την αποτυχία όλων των αποπειρών για προβολή κάποιας γλωσσικής και πόσο μάλλον εθνοτικής διαφοροποίησης, που έγιναν καθ' όλη τη μακρά μεταπολιτευτική περίοδο στη Δυτική Μακεδονία⁴⁷.

⁴⁶ Χαρακτηριστικές είναι οι εκλογικές επιδόσεις των «μειονοτικών» που διαψεύδουν κατηγορηματικά τα μυθεύματα του Λιθοξόου και του Κωστόπουλου. Το «Ουράνιο Τόξο», εμφανιζόμενο ως το κόμμα των Ελλήνων σλαβόφωνων, δεν έχει κατέλθει ποτέ αυτόνομα σε εθνικές εκλογές αλλά παρεμβαίνει συχνά-πυκνά στις ευρωεκλογές. Στις Ευρωεκλογές του 1999, έλαβε 4.951 ψήφους και σε εκείνες του 2004 6.176 ψήφους. Στις ευρωεκλογές του 2009, κατήλθε με την ονομασία «Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία – Ουράνιο Τόξο» και έλαβε, στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας, 4.530 ψήφους (0,09%), από τις οποίες οι 2.594 στις εκλογικές περιφέρειες της Μακεδονίας (1.195 ψήφους, ποσοστό 3.69 %, στον νομό Φλώρινας), παρά και τη σχετική ενίσχυση του Κόμματος από τη Μη Κυβερνητική Οργάνωση EBLUL («Ευρωπαϊκό Γραφείο για τις Λιγότερο Ομιλούμενες Γλώσσες»). Ακόμα και μετά την υπογραφή της συνθήκης των Πρεσπών και τη

⁴⁶ Τάσος Κωστόπουλος, «Μακεδονικό: οι σκελετοί στη ντουλάπα», *marginalia*. Σημειώσεις στο περιθώριο <https://marginalia.gr/arthro/makedoniko-skeleti-sti-ntoulapa/>

Αν ελλείπουν πλέον τα μειονοτικά *realia*, η ανακατασκευή της ιστορίας του μακεδονικού ζητήματος, στα πλαίσια της συνολικής αναθεώρησης της ελληνικής ιστορίας που επιχειρεί εδώ και τριάντα ή σαράντα χρόνια η αναθεωρητική εθνομηδενιστική διανόηση, προσλαμβάνει μια τεράστια ιδεολογική και πολιτική σημασία. Σημασία η οποία κατεδείχθη με τον πιο αδιαμφισβήτητο τρόπο με την πρόσφατη υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών, την οποία προετοίμασε ο μακεδονικός αναθεωρητισμός...

Αν όμως ελλείπουν πλέον τα μειονοτικά *realia*, η ανακατασκευή της ιστορίας του μακεδονικού ζητήματος, στα πλαίσια της συνολικής αναθεώρησης της ελληνικής ιστορίας που επιχειρεί εδώ και τριάντα ή σαράντα χρόνια η αναθεωρητική εθνομηδενιστική διάνοηση, προσλαμβάνει μια τεράστια ιδεολογική και πολιτική σημασία. Σημασία η οποία κατεδείχθη με τον πιο αδιαμφισβήτητο τρόπο με την πρόσφατη υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών, την οποία προετοίμασε ο μακεδονικός αναθεωρητισμός.

Αυτός ο «ελληνικός» μακεδονικός αναθεωρητισμός, με πληθώρα δημοσιεύσεων, καλλιεργεί την αντίληψη πως ο ελληνικός εθνικισμός κατέστειλε και καταπίεσε μια εθνότητα και για να το υποστηρίξει επιστρατεύει τα πάντα. Κατ' αρχάς, όπως προαναφέραμε, διαστρεβλώνει την ιστορία του Μακεδονικού Ζητήματος, εγκλωπώνοντάς τη βουλγαρική και σλαβική εκδοχή μιας διευρυμένης προς βορράν «Μακεδονίας», περιλαμβάνοντας σε αυτή και τα Σκόπια, πρωτεύουσα του Κοσσυφοπεδίου. Έτσι αυξάνεται τεχνητά ο αριθμός των σλαβοφώνων και επομένως το ποσοστό τους ως κατοίκων της Μακεδονίας.

Σύμφωνα όμως με όλες τις απογραφές, οι σλαβόφωνοι που κατοικούσαν την ελληνική Μακεδονία, ακόμα και πριν από τους Βαλκανικούς Πολέμους, έφθαναν τις 250-260 χιλιάδες σύμφωνα με τους υψηλότερους υπολογισμούς, τους οποίους υιοθετεί και ο Κωστόπουλος εκ των οποίων οι βουλγαρόφωνες έφθαναν τις 120-130 χιλ. Αλλά και αυτών η βουλγαρική εθνική συνείδηση είναι αρκετά ασαφής και αμφίβολη, όπως καταδεικνύει και η σχετική μελέτη της Ελισάβετ Κοντογιώργη:

νίκη των «μακεδονιστών» της κυβερνώσας Αριστεράς ενάντια στη θέληση της πλειοψηφίας, όταν θεωρητικά το μειονοτικό κόμμα διέθετε τις καλύτερες προϋποθέσεις και το momentum για μια αυξημένη εκλογική παρουσία –ίσως και από μη μειονοτικούς «ομοϊδεάτες», στις ευρωεκλογές του 2019, και πάλι δεν ξεπέρασε ουσιαστικά τις παλαιότερες επιδόσεις του. Πράγματι, η «Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία – Ουράνιο Τόξο» έλαβε 6.413 ψήφους και 0,11% των ψήφων, εκ των οποίων μόλις 1.113 ψήφους και ποσοστό 3,30% στον νομό της Φλώρινας.

Η επίσημη ελληνική στατιστική του 1928, η οποία αναφέρει ότι στην Μακεδονία βρίσκονταν περίπου 82.000 Σλαβόφωνοι, φαίνεται ότι έλαβε υπόψη της μόνο αυτούς που στις προηγούμενες στατιστικές αναφέρονταν ως σχισματικοί. Το γεγονός ότι αυτοί που επέλεξαν να μείνουν στη Μακεδονία, παρόλο που μιλούσαν το σλαβικό ιδίωμα, ουδέποτε ζήτησαν να αποκτήσουν μειονοτικό σχολείο συνέβαλε στη διαμόρφωση της επίσημης θέσης της Ελλάδας στο Μεσοπόλεμο ότι οι πληθυσμοί αυτοί δεν είχαν βουλγαρική εθνική συνείδηση. Οι 77.000 ήταν πατριαρχικοί⁴⁸.

Στην πραγματικότητα, η αναμόχλευση μιας λιγότερο ή περισσότερο ισχυρής μειονοτικής συνείδησης στους σλαβόφωνους της Μακεδονίας υπήρξε συνέπεια της πολιτικής υποδαύλισης του μειονοτικού ζητήματος τόσο από το ΚΚΕ, κατά την προπολεμική περίοδο, όσο και κυρίως από τους Βουλγάρους, αρχικώς στη διάρκεια της Κατοχής, και από τον Τίτο στη συνέχεια. Συναφώς δε, αποσιωπάται ή υποβαθμίζεται το γεγονός πως, ήδη από την εποχή της δημιουργίας της Εξαρχίας και του Μακεδονικού Αγώνα, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η σύγκρουση Ελλήνων και Βουλγάρων ή «Μακεδόνων» αφορούσε σε μεγάλο βαθμό τη σύγκρουση ανάμεσα στους ελληνικής συνείδησης σλαβόφωνους «πατριαρχικούς» και τους σλαβόφωνους «εξαρχικούς». Γι' αυτό και η εθνομηδενιστική ιστοριογραφία συνολικά υποβαθμίζει τη συμμετοχή των σλαβόφωνων στις μάχες εναντίον των Βουλγάρων ή των κομιτατζήδων. Και όμως, ο καπετάν Κόττας και ο καπετάν Βαγγέλης, με τους εκατοντάδες αντάρτες τους, αποτελούν εξέχουσες περιπτώσεις σλαβόφωνων Ελλήνων που συγκρούστηκαν με τους βουλγαρόφωνες κομιτατζήδες κατά τον Μακεδονικό Αγώνα. Η δε περίπτωση της Χρυσούλας Καλλιμάνη, της Ελληνίδας κομμουνίστριας την οποία αναφέρει η Έλλη Παππά, είναι απολύτως ενδεικτική της

⁴⁸ Ελισάβετ Κοντογιώργη, «Σλαβόφωνοι και πρόσφυγες: κοινωνικές, δημογραφικές και εθνολογικές πλευρές του μακεδονικού ζητήματος κατά τη μεσοπολεμική περίοδο», ΙΜΧΑ, *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, τ. 10, Θεσ/νίκη 1998, σσ. 197-224, εδών, 221-222.

σχέσης με την πραγματικότητα που είχε η αντίληψη η οποία ταύτιζε τους σλαβόφωνους με τους Βουλγάρους ή τους σλαβικής συνείδησης πληθυσμούς.

Η υποβάθμιση αυτής της παραμέτρου όχι μόνο υποεκτιμά τον αριθμό των Ελλήνων στον χώρο της Μακεδονίας αλλά και συσκοτίζει ένα ιστορικό γεγονός ευρύτερου χαρακτήρα, ότι δηλαδή, ένα μεγάλο μέρος πληθυσμών ελληνικής συνείδησης –Αρβανίτες, Βλάχοι, σλαβόφωνοι, τουρκόφωνοι– είτε ήταν δίγλωσσοι είτε, σε ορισμένες περιπτώσεις, δεν ελληνοφωνούσαν καν. Οι ελληνικοί πληθυσμοί, στα πλαίσια της οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της μειωμένης εγγραμματοσύνης, είχαν κατά ένα σημαντικό ποσοστό εγκαταλείψει τη χρήση της ελληνικής γλώσσας, χωρίς όμως να πάνε να αυτοχαρακτηρίζονται ως Ρωμιοί-Έλληνες. Είναι γνωστή η αγωνιώδης και μάλλον αποτυχημένη μέχρι σήμερα προσπάθεια της εθνομηδενιστικής ιστοριογραφίας και των πολυώνυμων ΜΚΟ να βαφτίσουν μειονότητες τους Αρβανίτες, τους Βλάχους, τους σλαβόφωνους, τους Τσιγγάνους, έτσι ώστε να πληγεί το «αφήγημα του ελληνικού εθνικισμού» για την υψηλή εθνική συνοχή των Ελλήνων.

Στην ίδια κατεύθυνση ηρωοποιείται συστηματικά η «εξαρχική» σλαβική πτέρυγα και αποκρύπτονται τόσο τα εγκλήματα που είχαν διαπράξει τα μέλη των κομιτάτων εναντίον των «πατριαρχικών», και γενικότερα των ελληνικών πληθυσμών, όσο και η συνεργασία τους με τις κατοχικές δυνάμεις των Βουλγάρων και των Γερμανών, από το 1912 έως το 1944. Αντίθετα, υπερπροβάλλονται οι όποιες βίαιες ενέργειες των ελληνικών σωμάτων. Ιδιαίτερα έχει συσκοτιστεί και αποσιωπηθεί το γεγονός ότι, στη διάρκεια της γερμανικής, ιταλικής και βουλγαρικής Κατοχής στη Μακεδονία, οι περισσότεροι «Σλαβομακεδόνες αγωνιστές» συνεργάζονταν με τις κατοχικές δυνάμεις μέχρι τις αρχές του 1944 και μόνο μετά τη διαφαινόμενη κατάρρευση του Άξονα άρχισαν προσανατολίζονται προς τις δυνάμεις του Τίτο και του ΕΑΜ. Έτσι, οι παλιοί Οχρανίτες και συνεργάτες των δυνάμεων Κατοχής μεταβλήθηκαν σταδιακώς σε «παρτιζάνους»⁴⁹.

⁴⁹ Για τις κυριολεκτικά οβιδιακές μεταμορφώ-

Το ηροστράτειο μίσος των εθνομηδενιστών συγγραφέων και δημοσιογράφων είναι τέτοιο ώστε, εκτός από τους ύμνους προς τους «Σλαβομακεδόνες αγωνιστές», ανάλογους με εκείνους του Ζαχαριάδη το 1949, επιδίδονται σε μια συστηματική κατασκευοφάντηση των αγωνιστών του Μακεδονικού Αγώνα, και πρώτα απ' όλα του κατ' εξοχήν συμβόλου του, του Παύλου Μελά, ενώ αντίθετα εκθειάζεται ο «παρτιζάνικος» χαρακτήρας της ΕΜΕΟ⁵⁰.

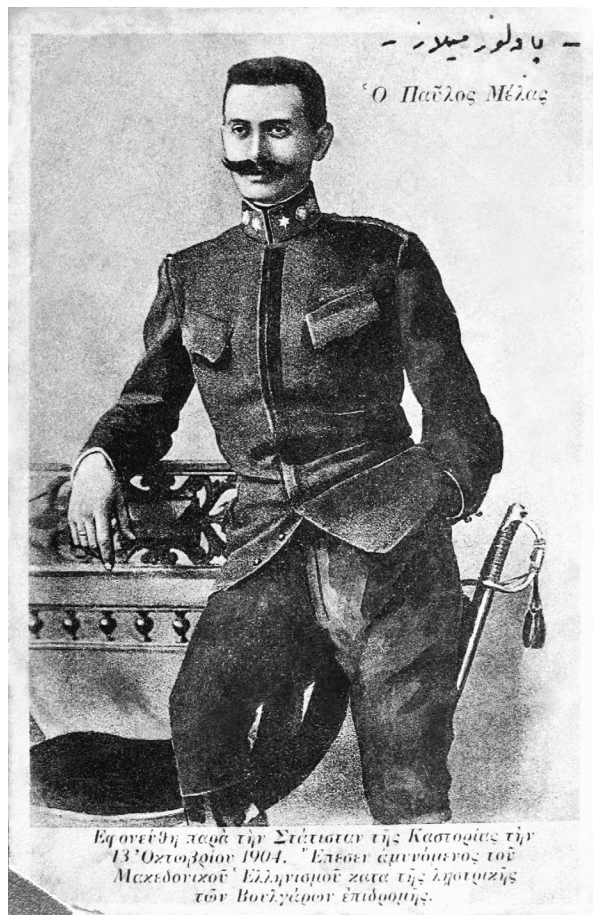
Σε αυτό το έργο πρωτοστατεί ο γνωστός και μη εξαιρετέος Τάσος Κωστόπουλος, από τις στήλες της *Ελευθεροτυπίας* παλαιότερα και της *Εφημερίδας των Συντακτών* σήμερα. Έτσι επί παραδείγματι, ο κοιμητοζής οπλαρχηγός, Βασίλ Τσακαλάρωφ, που είχε σκοτώσει δεκάδες «πατριαρχικούς» σλαβόφωνους και ελληνόφωνους, αναγορεύεται σε ήρωα, σε αντίθεση με τον «βυσματία-λουφάδορο» Παύλο Μελά. Σε άρθρο του στη δημοσιογραφική ναυαρχίδα της κυβερνητικής Αριστεράς, την *Εφημερίδα των Συντακτών*, σχολιάζει ως εξής επιστολή του Παύλου Μελά στον Ίωνα Δραγούμη: «*Η Νάτα απαιτεί ξεμπερδέμα Τσακαλάρωφ*, ενημερώνει λ.χ. στις 26/4/1903 από την Αθήνα ο Μελάς τον Ίωνα, υποπρόξενο τότε στο Μοναστήρι· ο λόγος για τον Βασίλ Τσακαλάρωφ, τον επίφοβο οπλαρχηγό της ΕΜΕΟ που αποτελούσε το τοπικό (και τοτεινό) ισοδύναμο του δικού μας Βελουχιώτη»⁵¹.

Έτσι ο Τσακαλάρωφ μεταβάλλεται

φώσεις των βουλγαροφρόνων, βλ. αναλυτικά στο Ι. Κολιόπουλος, *Λεηλασία Φρονημάτων*, (Β' έκδ., Βάνιας, Θεσ/νίκη, 2015) σσ. 34-184.

⁵⁰ Σχετικά με την «απομυθοποίηση» του Μακεδονικού Αγώνα, βλ και το προαναφερθέν βιβλίο του Σπ. Καράβα, *Μυστικά και παραμύθια από την ιστορία της Μακεδονίας* (Βιβλιόραμα, Αθήνα 2014) το οποίο επιδίδεται ιδιαίτερα στην αποδόμηση των βιβλίων της Πηνελόπης Δέλτα και του Τέλλου Αγρα.

⁵¹ Τάσος Κωστόπουλος, «Ο αληθινός Παύλος Μελάς», *Η Εφημερίδα των Συντακτών*, Αθήνα 14.10.2018. Βλ. και Βασίλης Τσακαλάρωφ, *Το ημερολόγιο του Γκιντεν 1901-1903*, εκδ. Πετσίβα, Αθήνα 2010.

σε ισοδύναμο του Βελουχιώτη. Και ο αρθρογράφος δεν προσθέτει, έστω, «σε ήρωα για τους Σλαβομακεδόνες» αλλά σε «τοπικό (και τοτεινό) ισοδύναμο του δικού μας Βελουχιώτη». Δηλαδή, ο Τσακαλάρωφ δεν αποτελούσε, έστω, ήρωα για τους αντιπάλους των ελληνικών σωμάτων, που βρίσκονταν σε αγώνα ζωής ή θανάτου μαζί τους, αλλά απλώς σε «τοπικό (και τοτεινό) ισοδύναμο του δικού μας Βελουχιώτη». Και αυτό δεν είναι κάποιο *lapsus calami* του Κωστόπουλου αλλά εντάσσεται στη γενική εικόνα που δίνουν για την ΕΜΕΟ οι Έλληνες μακεδονιστές. Η ΕΜΕΟ δεν ήταν μια οργάνωση, αντάρτικη μεν αλλά με φιλοβουλγαρικά, χωριστικά και ανθελληνικά χαρακτηριστικά, αλλά απλώς «επαναστατική». Την ίδια, ο Ίωνας Δραγούμης και κυρίως ο Παύλος Μελάς δαιμονοποιούνται και συκοφαντούνται συστηματικά, πόσο μάλλον που, με την ευκαιρία των κινητοποιήσεων ενάντια στη Συμφωνία των Πρεσπών, το όνομα του Μελά μεταβλήθηκε κυριολεκτικώς σε σύμβολο της συντριπτικής πλειοψηφίας των Ελλήνων και ιδιαίτερα των νέων.

Σε ένα πρόσφατο λιβελλογράφημα, υπό τον εύγλωττο τίτλο, «Ο αληθινός Παύλος Μελάς» –το ίδιο στο οποίο εκ-

θειάζεται ο Τσακαλάρωφ– σημειώνει:

Ένα φάντασμα πλανιέται πάνω από τη δημόσια συζήτηση των τελευταίων μηνών για το Μακεδονικό. Η μορφή του είναι γνωστή στους πάντες από το σχολείο και τη δημόσια Ιστορία, σαν ενσάρκωση του κατ' εξοχήν εθνικού ήρωα της μετεπαναστατικής Ελλάδας... Ο σχετικός μύθος χτίστηκε αμέσως μετά τον φόνο του Μελά, πριν από ακριβώς 114 χρόνια⁵².

Και προχωράει σε ένα βιτριολικό κείμενο στο οποίο χαρακτηρίζει τον Μελά «βυσματία λουφάδορο»(!), διότι... δεν σκοτώθηκε κατά τον πόλεμο του 1897, και «προβοκάτορα», διότι συμμετείχε στην «Εθνική Εταιρεία» (μαζί με τον Κωστή Παλαμά ή τον Νικόλαο Πολίτη!) και είχε συμμετάσχει στα αντάρτικα σώματα που είχαν εισέλθει στην οθωμανική Αυτοκρατορία. [«Προβοκάτορες στα σύνορα. Οι αξιωματικοί Παύλος Μελάς και Κωνσταντίνος Μαζαράκης με τους “αντάρτες” της “Εθνικής Εταιρείας”»⁵³]. Ο Παύλος Μελάς και ο Ίων Δραγούμης είναι δύο Έλληνες σωβινιστές που σχεδιάζουν μια «αντεπαναστατική» «ένοπλη ελληνική επέμβαση» εναντίον των «αντιοθωμανών» επαναστατών-κομιτατζήδων, στοχεύοντας κατ' εξοχήν στην κατάληψη της εξουσίας στην Αθήνα:

... Μελάς και Δραγούμης με μια παρέα πρώην εταίρων της «Ε.Ε.» βάζουν τα θεμέλια για την ένοπλη ελληνική επέμβαση στη Μακεδονία κατά του αντιοθωμανικού αντάρτικου των κομιτατζήδων. Η αλληλογραφία τους δεν αφήνει ωστόσο την παραμικρή αμφιβολία ότι πραγματικό κέντρο βάρους του ενδιαφέροντός τους δεν ήταν τόσο ο αλύτρωτος Ελληνισμός όσο οι υπουργικοί διάδρομοι της Αθήνας⁵⁴.

⁵² Τάσος Κωστόπουλος, «Ο αληθινός Παύλος Μελάς», *ό.π.*

⁵³ Τάσος Κωστόπουλος, «Ο αληθινός Παύλος Μελάς», *ό.π.*

⁵⁴ Τάσος Κωστόπουλος, «Ο αληθινός Παύλος Μελάς», *ό.π.*

Οι Έλληνες «μακεδονιστές», έχοντας μεταβληθεί στο δόρυ της παγκοσμιοκρατίας, κέρδισαν μια σημαντική μάχη σε βάρος του ίδιου του λαού τους. Υποπτεύομαι, εν τούτοις, ότι η νίκη τους στις Πρέσπες υπήρξε πύρρεια, από την άποψη της ιδεολογικής τους ηγεμονίας...

Εξάλλου, ο ίδιος, στην απεγνωσμένη του προσπάθεια να αποδομήσει τον «σχετικό μύθο», εδώ και χρόνια είχε δοκιμάσει να «απομυθοποιήσει» και τον θάνατο του Μελά. Σε άρθρο του υπογεγραμμένο ως «Ιός» και γραμμένο πιθανότατα εξ ολοκλήρου από τον ίδιο (*Ελευθεροτυπία*, 10/10/2004), κατά την εκατοστή επέτειο του θανάτου του Μελά και υπό τον προβοκατόρικο τίτλο «Το άγνωστο εθνικό θρίλερ, Ποιος σκότωσε τον Παύλο Μελά;», προσπαθεί να καταδείξει πως, στην πραγματικότητα, ο θάνατός του δεν υπήρξε καθόλου ηρωικός. Και στηρίζεται σε ένα πραγματικό γεγονός: το ότι οι ακριβείς συνθήκες του θανάτου του, ακόμα και σήμερα, δεν είναι απολύτως διευκρινισμένες. Τις ίδιες περιπου ημέρες (*Καθημερινή*, 17/10/2004), δημοσιεύτηκε και μια σχετική μελέτη του πανεπιστημιακού Βασίλη Γούναρη⁵⁵ που περιγράφει επίσης τις ακόμα σχετικά ακαθόριστες συνθήκες του θανάτου του Μελά, και υποστηρίζει πως για να διευκρινιστούν εντελώς θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί έρευνα στα οθωμανικά αρχεία. Ο Κωστόπουλος, για να προσδώσει κάποιο κύρος στο λιβελλογράφημα του 2018, επιστρατεύει αναδρομικά και τον Γούναρη. Έτσι παραπέμπει ταυτόχρονα στο δικό του άρθρο και σε εκείνο του Γούναρη, τα οποία και παρουσιάζει ως ακολούθως:

Ο Ιός, «*Ποιος σκότωσε τον Παύλο Μελά; Το άγνωστο εθνικό θρίλερ*» (εφ. *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 10/10/2004, σ. 53-55). Οι δέκα αντιφατικές εκδοχές... για τον θάνατο του ιδανικού ήρωα της εθνικοφροσύνης. Βασίλης Γούναρης, «*Το μοιραίο δεκαήμερο*» (εφ. *Καθημερινή/ένθετο «Επτά Ημέρες»*, 17/10/2004, σ.14-19). Η ίδια ακριβώς υπόθεση...

και ταυτόσημα, επί της ουσίας, συμπεράσματα⁵⁶.

Το πόσο «ταυτόσημα» υπήρξαν, «επί της ουσίας», τα «συμπεράσματα» συνάγεται από τις αποτιμήσεις των ίδιων των συγγραφέων: Για τον Κωστόπουλο, οι διαφορετικές και κάποτε αντιφατικές εκδοχές για τις συνθήκες του θανάτου του Μελά αποτελούν μια ακόμα ψηφίδα στην προσπάθεια της απομυθοποίησής του. Μια σειρά από συγκυρίες θα οδηγήσουν στον ταπεινωτικό θάνατο του «άκαπνου» «λουφαδόρου» και θα τον μεταβάλουν σε ήρωα: «Ο,τι δεν είχε καταφέρει εν ζωή, ο αριστοκράτης ανθυπολοχαγός το πέτυχε με την κοινωνική εμβέλεια του θανάτου του»⁵⁷.

Για τον Γούναρη, αντίθετα, οι ακριβείς συνθήκες του θανάτου του Μελά αποτελούν ένα μάλλον δευτερεύον αδιευκρίνιστο ιστορικό πρόβλημα σχετικά με τον θάνατο ενός **αληθινού ήρωα**. Καταλήγει, ολοκληρώνοντας την έρευνά του:

Όμως όλα αυτά δεν έχουν τελικά και τόση σημασία για την Ιστορία. Η θέση του καπετάν Μίκη Ζέζα ως συμβόλου του Μακεδονικού Αγώνα και της ανιδιοτελούς θυσίας για την πατρίδα, θέση για την οποία προετοιμαζόταν ψυχολογικά και έμπρακτα σε ολόκληρη τη σύντομη ζωή του, δεν απειλείται διόλου. **Ήταν πραγματικός ήρωας.**

Όπως έχω επισημάνει σε πάρα πολλές περιπτώσεις, η διαστρέβλωση και παρερμηνεία των ιστορικών γεγονότων, ιδιαιτέρως σε ό,τι αφορά τους αναγνωρισμένους εθνικούς ήρωες, και η ανάδειξη δευτερευουσών πλευρών στη ζωή και τη δράση τους, αποτελεί προνομιακή μέθοδο των εθνομηδενιστών ιστορικών και δημοσιογράφων για να τους

«αποδομήσουν». Ο Λάμπρος Τζαβέλλας ήταν «όργανο» του Αλή πασά (Βάσω Ψιμούλη), ο Μακρυγιάννης «τοκογλύφος» (Νίκος Θεοτοκάς) κ.ο.κ., ο δε Κωστόπουλος αποτελεί μάλλον τον πρύτανη του είδους.

Ωστόσο, δεν πρέπει να θεωρήσουμε πως όλη η εκστρατεία των μακεδονιστών της Αριστεράς, που τους επανέφερε στην παλιά καλή «μακεδονίτικη» ιδεολογία του ΚΚΕ, περιορίζεται σε ορισμένους εμμονικούς και ιδεοληπτικούς **ελληνοφάγους**, τύπου Κωστόπουλου και «Ιού», αλλά αφορά τη συντριπτική πλειοψηφία των διανοουμένων και των δημοσιολογούντων αυτού του χώρου.

*****

Καρπός και επιστέγασμα αυτής της ιδεολογικής προετοιμασίας και της γενικότερης μεταβολής της Αριστεράς σε κατ' εξοχήν φορέα του εθνομηδενισμού υπήρξε η Συμφωνία των Πρεσπών, η οποία και προσέφερε τη δυνατότητα στα «μακεδονικά» φληναφήματα μιας μειοψηφίας να μεταφραστούν σε επίσημη πολιτική του ελληνικού κράτους, συνεπικουρούμενα βέβαια από ολόκληρο το δυτικό, πολιτικό, οικονομικό, ακαδημαϊκό και μηντιακό, σύστημα.

Οι Έλληνες «μακεδονιστές», έχοντας μεταβληθεί στο δόρυ της παγκοσμιοκρατίας, κέρδισαν μια σημαντική μάχη σε βάρος του ίδιου του λαού τους. Υποπτεύομαι, εν τούτοις, ότι η νίκη τους στις Πρέσπες υπήρξε πύρρεια, από την άποψη της ιδεολογικής τους ηγεμονίας. Διότι προκάλεσε, ένα κυριολεκτικό «τσουνάμι» αντιδράσεων, που αγκάλιασε μεγάλο μέρος των νέων και μετέβαλε το «μισητό» όνομα του Παύλου Μελά σε σύμβολο ανάλογο των ηρώων του 1821. Ο εθνομηδενισμός του «μακεδονισμού» κατέστη, έστω προς στιγμήν, επίσημη κρατική ιδεολογία, και την ίδια στιγμή άρχισε η ιδεολογική του κατάρρευση. **Ο Παύλος Μελάς... εκδικείται.**

Γιώργος Καραμπελιάς

⁵⁵ Βασίλης Γούναρης, «Το μοιραίο δεκαήμερο», *Καθημερινή / ένθετο «Επτά Ημέρες»*, 17/10/2004, σ.14-19).

⁵⁶ Τάσος Κωστόπουλος, «Ο αληθινός Παύλος Μελάς», *ό.π.*

⁵⁷ Τάσος Κωστόπουλος, «Ο αληθινός Παύλος Μελάς», *ό.π.*